

Politechnika Łódzka

Laboratoria i pracownie Politechniki Łódzkiej na starej fotografii

Politechnika Łódzka

Laboratoria i pracownie Politechniki Łódzkiej na starej fotografii

Łódź 2020

Laboratoria i pracownie Politechniki Łódzkiej na starej fotografii

ALBUM

Krystyna Popiel, Małgorzata Wilbik

Fotografie zamieszczone w albumie pochodzą ze zbiorów Muzeum Politechniki Łódzkiej

Redakcja, projekt graficzny, opracowanie i wybór zdjęć

Krystyna Popiel, Małgorzata Wilbik

Wydano nakładem Politechniki Łódzkiej

Nakład 300 szt.

ISBN 978-83-66287-42-6

Politechnika Łódzka

Muzeum Politechniki Łódzkiej

Łódź 2020

Skład, druk i oprawa:

Drukarnia WIST Sp. z o.o.

95 -100 Zgierz, ul. Barona 8 B

Słowo wstępne

24 maja 1945 roku, po ponad stuletnich wysiłkach i dążeniach społeczeństwa łódzkiego, na mocy dekretu Rady Ministrów zatwierdzonego przez Prezydium Krajowej Rady Narodowej została utworzona Politechnika Łódzka. Łódź doczekała się realizacji swych wieloletnich starań o utworzenie wyższej uczelni technicznej.

Powstającej Politechnice Łódzkiej władze miasta przydzieliły położony prawie w centrum miasta siedmiohektarowy teren dawnej fabryki włókienniczej Szai Rosenblatta, otoczony ulicami Gdańską (obecnie Stefanowskiego), Żwirki, Żeromskiego i Radwańską, wraz z kompleksem wielopiętrowych i parterowych budynków. Plany fabryki i budynków przekazano 11 maja 1945 roku profesorowi Bohdanowi Stefanowskiemu, pierwszemu rektorowi Politechniki Łódzkiej, który przybył do Łodzi 8 maja i już nazajutrz zajął się organizowaniem nowej uczelni. Po kilkudniowych naradach z architektami profesor Stefanowski ostatecznie zdecydował, że przydzielone budynki fabryczne mogą być dostosowane do potrzeb politechniki. Projekty przebudowy i adaptacji budynków zostały opracowane przez warszawskiego architekta Jana Redę. Do spraw przebudowy został powołany przez rektora także specjalny Komitet Budowy, któremu przewodniczył profesor Osman Achmatowicz współpracujący z inżynierem Jerzym Młodzińskim i architektem Stanisławem Godziń. Intensywne prace budowlane, instalacyjne i adaptacyjne rozpoczęto już w grudniu 1945 roku¹. Specyficzny charakter uczelni technicznej wymagał olbrzymich środków materialnych. Potrzebne były sale wykładowe, kreślarnie, czytelnie, laboratoria i warsztaty. Konieczne było zatem przystosowanie pomieszczeń do odpowiednich, niekiedy bardzo różnorodnych celów oraz wyposażenie ich w aparaturę naukowo-badawczą, przyrządy i maszyny, pochodzące z darów i zakładów przemysłowych lub wykonywane przez pracowników Politechniki Łódzkiej w naprędku zorganizowanych warsztatach. Nieodzowne były pomoce naukowe i książki². Dziś trudno sobie uzmysłować jak niezwykle trudnym zadaniem było utworzenie od podstaw wyższej uczelni technicznej w mieście nieposiadającym tradycji akademickich i do tego w kraju zniszczonym wojną.

Politechnika Łódzka rozpoczęła swoją działalność w ramach trzech wydziałów: Mechanicznego, Elektrycznego i Chemicznego oraz Oddziału Włókienniczego. Już 26 czerwca 1945 roku odbyły się pierwsze posiedzenia Rad Wydziałowych. Niezwłocznie przystąpiono do opracowania programów studiów oraz przygotowania rozpoczęcia zajęć dydaktycznych. Uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego odbyła się 25 października 1945 roku w auli Państwowej Szkoły Techniczno-Przemysłowej przy ul. Żeromskiego 115, gdyż główny budynek dawnej fabryki Rosenblatta przydzielony Uczelni był nadal w przebudowie. Politechnika Łódzka rozpoczęła pierwszy rok działalności korzystając z sal dydaktycznych i laboratoriów życzliwie zaofiarowanych przez łódzkie szkoły, instytucje i zakłady przemysłowe. Stan taki stwarzał jednak trudne warunki dla prowadzenia zajęć dydaktycznych i prawie uniemożliwiał prace o charakterze naukowo-badawczym³. W związku z tym zaangażowanie organizatorów Uczelni na czele z jej pierwszym rektorem profesorem Bohdanem Stefanowskim skupiało się wokół przygotowania odpowiednich warunków do pracy

1. R. Przybylski (red.), *Politechnika Łódzka 1945-1995*, Łódź 1995, s. 21.

2. W. Chitruk (red.), *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960*, Łódź 1960, s. 44.

3. Tamże, s. 41.

naukowej. Mimo wielu trudności Politechnika rozwijała się bardzo dynamicznie. W wyniku wyłożonych prac remontowo-budowlanych inauguracja drugiego roku akademickiego 1946/47 odbyła się już na terenie Politechniki w Audytorium Głównym X (obecnie audytorium im. prof. Andrzeja Sołtana), w przebudowanym tzw. Głównym Gmachu mieszczącym się przy ulicy Gdańskiej 155. Szybko adaptowano kolejne budynki i hale fabryczne na sale wykładowe, kresłarnie oraz pracownie dzięki czemu sytuacja lokalowa Uczelni poprawiała się z każdym rokiem oraz rozwijała się coraz bardziej intensywna działalność naukowo-badawcza.

W bieżącym roku Politechnika Łódzka obchodzi jubileusz siedemdziesięciopięciolecia swego istnienia. Z tej okazji oddajemy do rąk Państwa album „Laboratoria i pracownie Politechniki Łódzkiej na starej fotografii” zapraszając do podróży w czasie, do pierwszych lat funkcjonowania Uczelni. Prezentowane w albumie zdjęcia ukazują pierwsze laboratoria, hale technologiczne, pracownie chemiczne, audytoria, czytelnie i kresłarnie powstałe od podstaw w trudnych powojennych warunkach. Są nieocenionym źródłem wiedzy o początkach Uczelni. Fotografie pochodzą ze zbiorów Muzeum Politechniki Łódzkiej, najwcześniejsze wykonane zostały w latach czterdziestych, a najpóźniejsze w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Fotografie uzupełnione zostały, w formie komentarza lub raczej rozszerzonego opisu, fragmentami wspomnień osób, które swoją pracę zawodową i życie związały z Politechniką Łódzką.

W tym miejscu pragniemy serdecznie podziękować za słowa zachęty i wsparcia Panu Profesorowi Krzysztofowi Czołczyńskiemu, przewodniczącemu Rektorskiej Komisji Historycznej w latach 2008-2020, bez którego nie powstałby ten album. Wyrażamy podziękowania za okazywane zrozumienie, życzliwość, zaufanie i udzielaną pomoc.

Krystyna Popiel i Małgorzata Wilbik

120

D E K R E T

z dnia 24 maja 1945 r.

o utworzeniu Politechniki Łódzkiej.

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) — Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. 1. Tworzy się Politechnikę Łódzką.

Art. 2. Politechnika Łódzka jest państwową szkołą akademicką.

Art. 1. (1) Politechnika Łódzka dzieli się na 3 wydziały: 1) mechaniczny, 2) elektryczny i 3) chemiczny oraz oddział włókienniczy.

(2) Minister Oświaty może w drodze rozporządzenia powołać do życia nowe wydziały i oddziały.

Art. 4. (1) Pierwszego rektora i pierwszy skład profesorów Politechniki Łódzkiej mianuje Prezydent Krajowej Rady Narodowej na wniosek Ministra Oświaty.

(2) W okresie organizacyjnym, trwającym do dnia 30 sierpnia 1946 r., rektor Politechniki Łódzkiej ma kompetencje senatu akademickiego, dziekanów i rad wydziałowych.

(3) Minister Oświaty może w drodze rozporządzenia ograniczyć kompetencje rektora, określone w ust. (2).

Art. 5. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Oświaty.

Art. 6. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

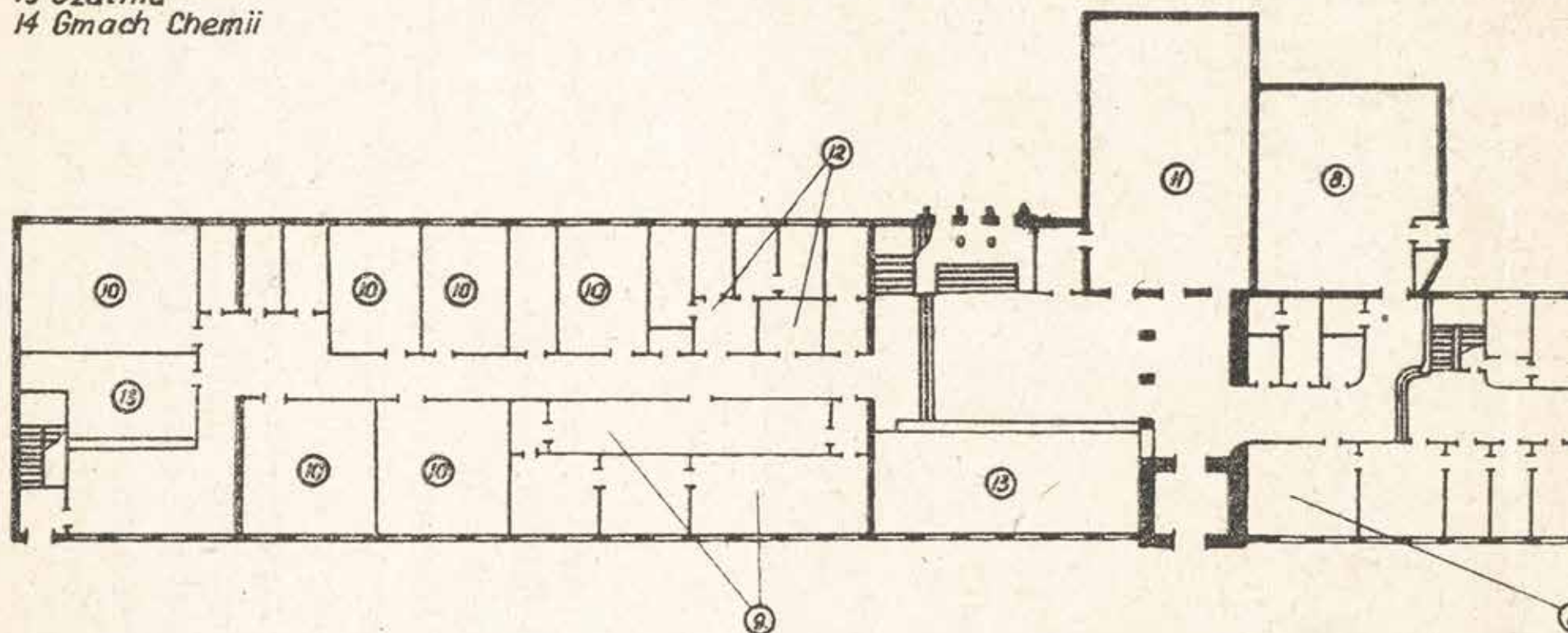
Prezydent Krajowej Rady Narodowej:
Bogusław Bierut

Prezes Rady Ministrów:
Edward Osóbka-Morawski

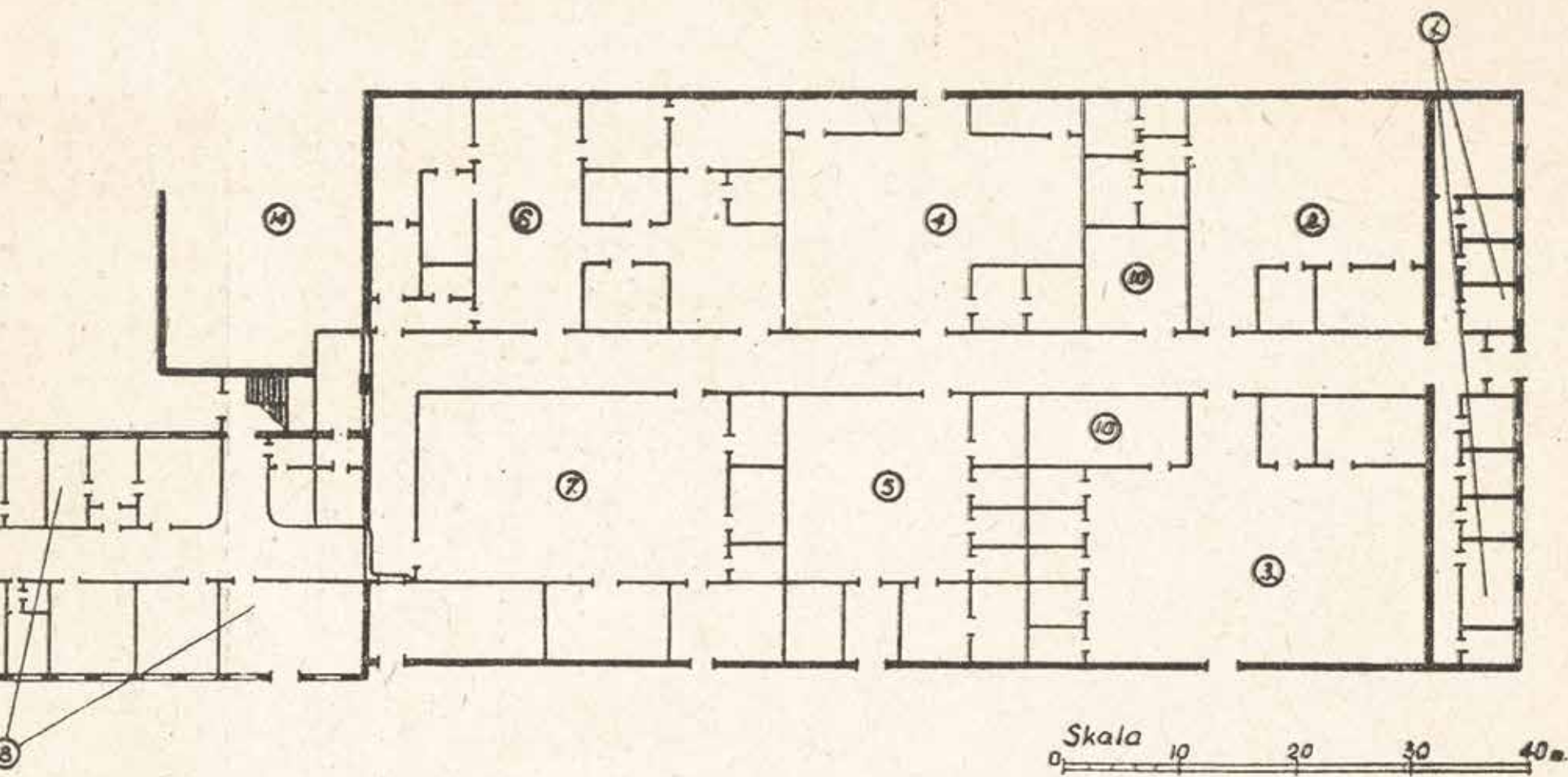
Minister Oświaty:
Stanisław Skrzyszewski

POLITECHNIKA ŁÓ

1. Zakład Papiernictwa
2. Zakład Odlewnictwa
3. Zakład Masz. Elektr.
4. Zakład Pomp i Turbin Wodnych
5. Zakład Mech. Techn.
6. Zakład Metalurgii
7. Zakład Obróbki Metali
8. Zakład Techniki Ciepłej
9. Biblioteka
10. Audytoria
11. Hala Maszyn
12. Intendentura
13. Szatnia
14. Gmach Chemii

DZKA PARTER

Rzut parteru Gmachu Głównego Politechniki Łódzkiej mieszczącego się przy ulicy Gdańskiej 155 (obecnie Stefanowskiego). Rok 1947

Profesor Bohdan Stefanowski twórca i pierwszy rektor Politechniki Łódzkiej w 1947 roku w artykule dla *Przeglądu Mechanicznego* poświęconym nowo powstałej uczelni pisał:

(...) Na Wydziale Mechanicznym zostały więc zorganizowane następujące Oddziały: Energetyczno-Konstrukcyjny, Kolejowo-Komunikacyjny, Samochodowy, Technologiczny, Włókienniczy, Papierniczy i Lotniczy.

(...) Dzięki wielkiemu oddaniu się pracy organizacyjnej zespołu naukowego, (...) udało się szybko opracować programy i regulaminy studiów, ustalić wzajemne zależności katedr i władz akademickich i mimo bardzo (...) szczupłych kredytów, można było po roku, w październiku 1946 roku, rozpocząć naukę na wszystkich kursach i semestrach we własnym gmachu, częściowo trzypiętrowym, częściowo jednopiętrowym, a częściowo nawet parterowym. Znalazły tam pomieszczenie audytoria w ilości trzynastu, największe na 440 studentów, kreślarnie, mieszczące w tej chwili około tysiąca stołów kreślarskich oraz kilkanaście zakładów doświadczalnych, wyposażonych choć bardzo skromnie, jednak pozwalających wykonywać normalne prace studenckie,

i to o powierzchni dostosowanej do ilości studentów, a poza tym rozpocząć już prace naukowe.

Tak więc czynne są pracownie: fizyczna, odlewnicza, wytrzymałościowa, z podstaw elektrotechniki, miernictwa elektrycznego, metalografii, obróbki metali, chemii fizycznej, techniki cieplnej, maszyn elektrycznych i wysokich napięć; wreszcie znalazło się odpowiednie pomieszczenie na szkielety ze zbiorem modeli. Plan parteru oraz fragmenty niektórych Zakładów ilustrują rys. 1 do 6¹.

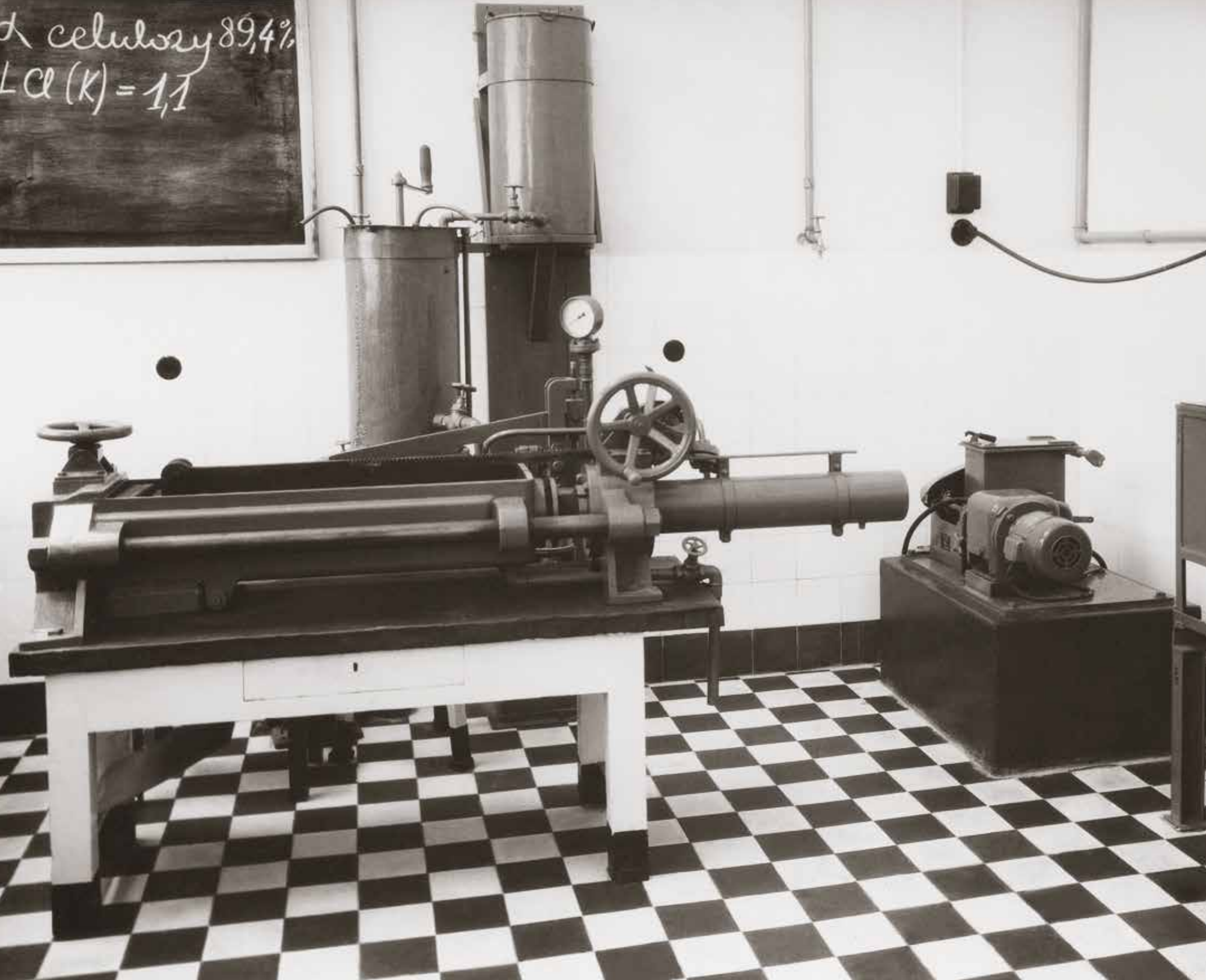
Poza tym w najbliższych dniach będzie wykończony wyposażenie badawczego laboratorium papierniczego, z którego będzie korzystać przemysł papierniczy oraz studenci Oddziału Papierniczego. Oddział Lotniczy może swe wiadomości z aerodynamiki umacniać poprzez doświadczenia na tunelu aerodynamicznym, zbudowanym przez Lotnicze Warsztaty Doświadczalne².

Oddział Papierniczy Wydziału Mechanicznego
Politechniki Łódzkiej. Katedra Papiernictwa. Rok 1948

1. Zob. rzut na stronach 4-5.

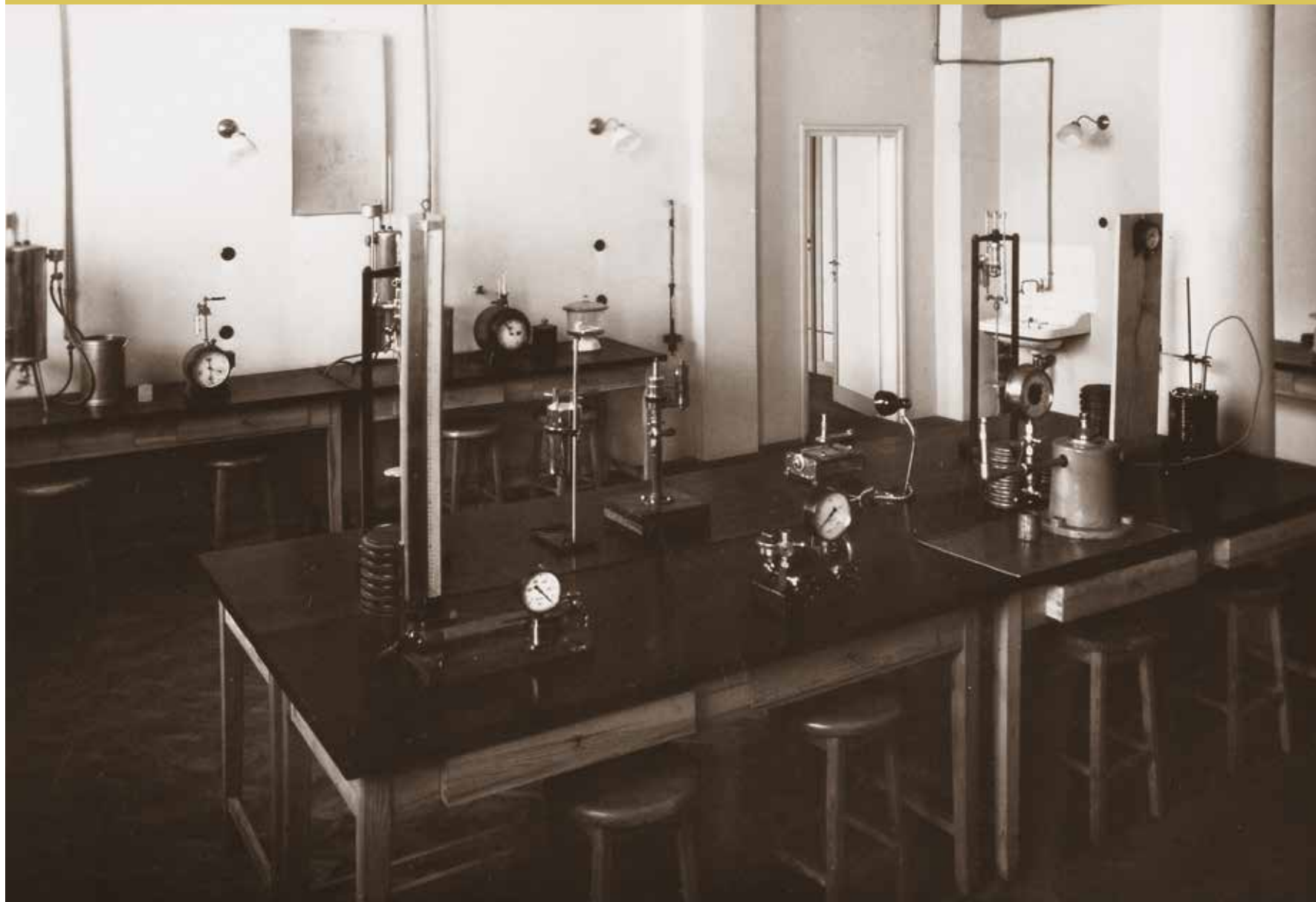
2. B. Stefanowski, *Politechnika Łódzka*, „Przegląd Mechaniczny”, 1947, R. VI z. 4-5, s. 6.

α celulozy 89,4%
 $L\alpha(K) = 1,1$

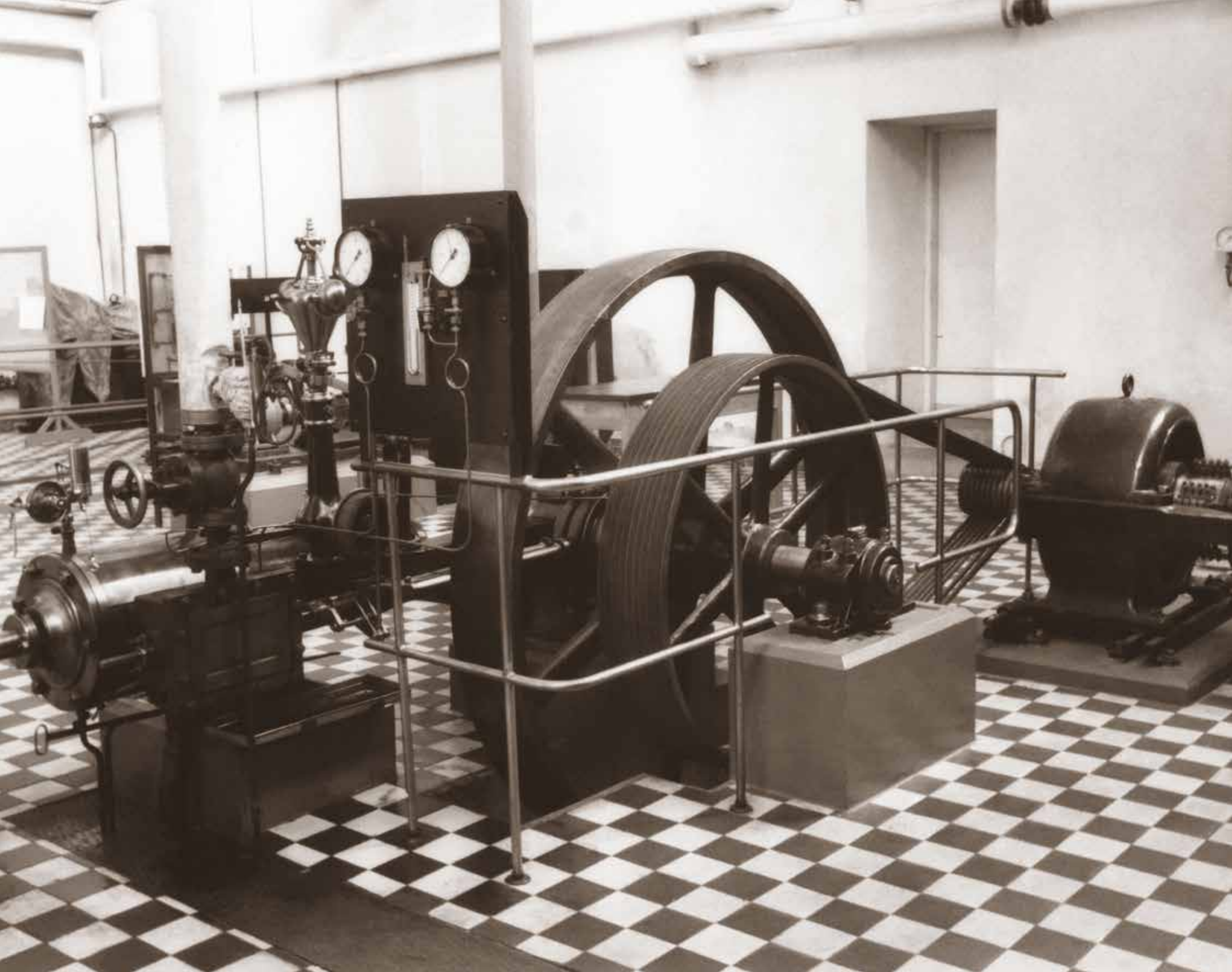

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej. Gmach Główny, Laboratorium Katedry Techniki Ciepłej. Rok 1948

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej. Zakład Techniki Ciepłej, Laboratorium I (pomiarowe). Rok 1948

Docent Marian Mieszkowski bliski współpracownik profesora Bohdana Stefanowskiego, który od pierwszych dni maja 1945 roku współorganizował Politechnikę Łódzką, w referacie napisanym w 1955 roku z okazji 10. rocznicy wyzwolenia Łodzi wspominał:

(...) Pamiętam jak 16 maja 1945 r. utworzona została księżeczka oszczędnościowa PKO z zakładowym kapitałem 5000.000 zł. i jak wracając Piotrkowską kupiliśmy¹ suwak, cyrkle i jakiś elektryczny przyrząd pomiarowy. Przedmioty te następnie złożone zostały w użyczonym nam na ten cel kredensie w jednym z prywatnych mieszkań przy al. 1-go Maja. Każdy dzień przynosił coś nowego, a to jakiś induktor w czarnej bakelitowej skrzyneczce, a to jakiś indykator, to znów multavi czy mikromierz. To był początek i pierwsze przyrządy naszych późniejszych laboratoriów a ów kredens był pierwszym magazynem naszej Politechniki. Pamiętam, jak chyba po miesiącu, gdy Politechnika otrzymała dom

byłych właścicieli fabryki Scheiblera i Grohmana przy Wodnym Rynku, robiło się przeprowadzkę tego magazynu i trzeba było już użyć samochodu ciężarowego (...).

Puste sale zapelnili ludzie – pracownicy tej Uczelni ściągając do niej jak mrówki poszczególne aparaty i urządzenia, przyrządy i maszyny a nieraz i całe fragmenty urządzeń wytwórczych. Trzeba to wyraźnie stwierdzić, że dziesięć lat temu nie było tu nic prócz gołych ścian magazynów – dziś tętni pełnią życia wyższa Uczelnia posiadająca swe tradycje i zwyczaje, swoją jakże bogatą już historię i swoich wychowanków, którzy zasilili własną kadrę samodzielnych pracowników naukowych⁴.

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej.
Laboratorium II (maszynowe) Katedry Techniki
Ciepłej. Rok 1948

3. Marian Mieszkowski wracał ulicą Piotrkowską z prof. Bohdanem Stefanowskim.

4. M. Mieszkowski, *Referat napisany z okazji 10. rocznicy wyzwolenia Łodzi*, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, (maszynopis).

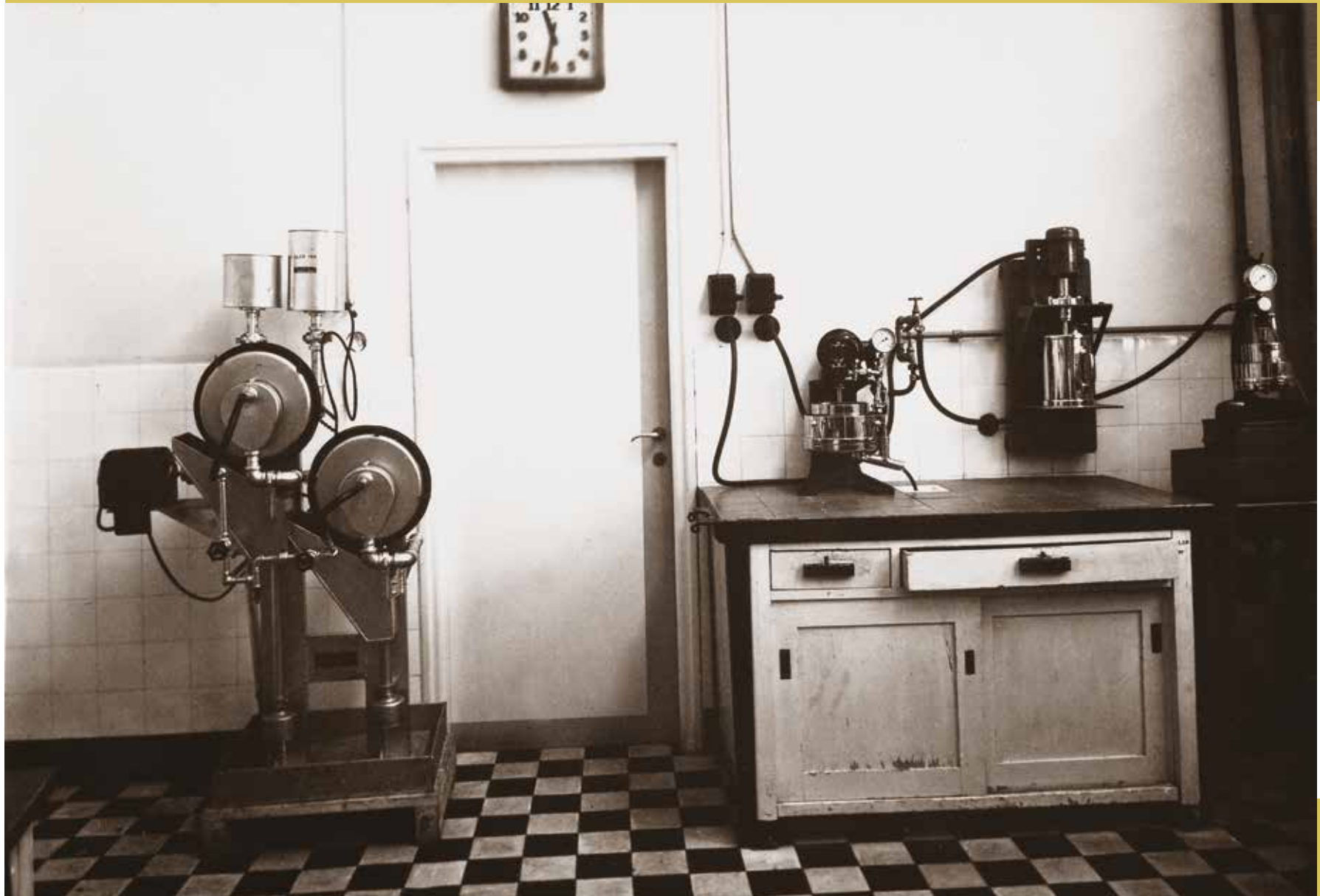
*Pomieszczenia Katedry⁵ o łącznej powierzchni ok. 1357 m², mieszczące się w gmachu przy ul. Gdańskiej 155, – czytamy w publikacji pod redakcją Wiktora Chitruka *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960* – były wybrane i zaadaptowane przez prof. B. Stefanowskiego. Projekty urządzeń laboratoryjnych i same urządzenia zostały wykonane przez personel Katedry. Laboratoria Techniki Ciepłej obejmują: laboratorium I (pomiarowe), laboratorium II (maszynowe) oraz laboratorium chłodnictwa. Laboratoria są wyposażone we wszystkie typowe*

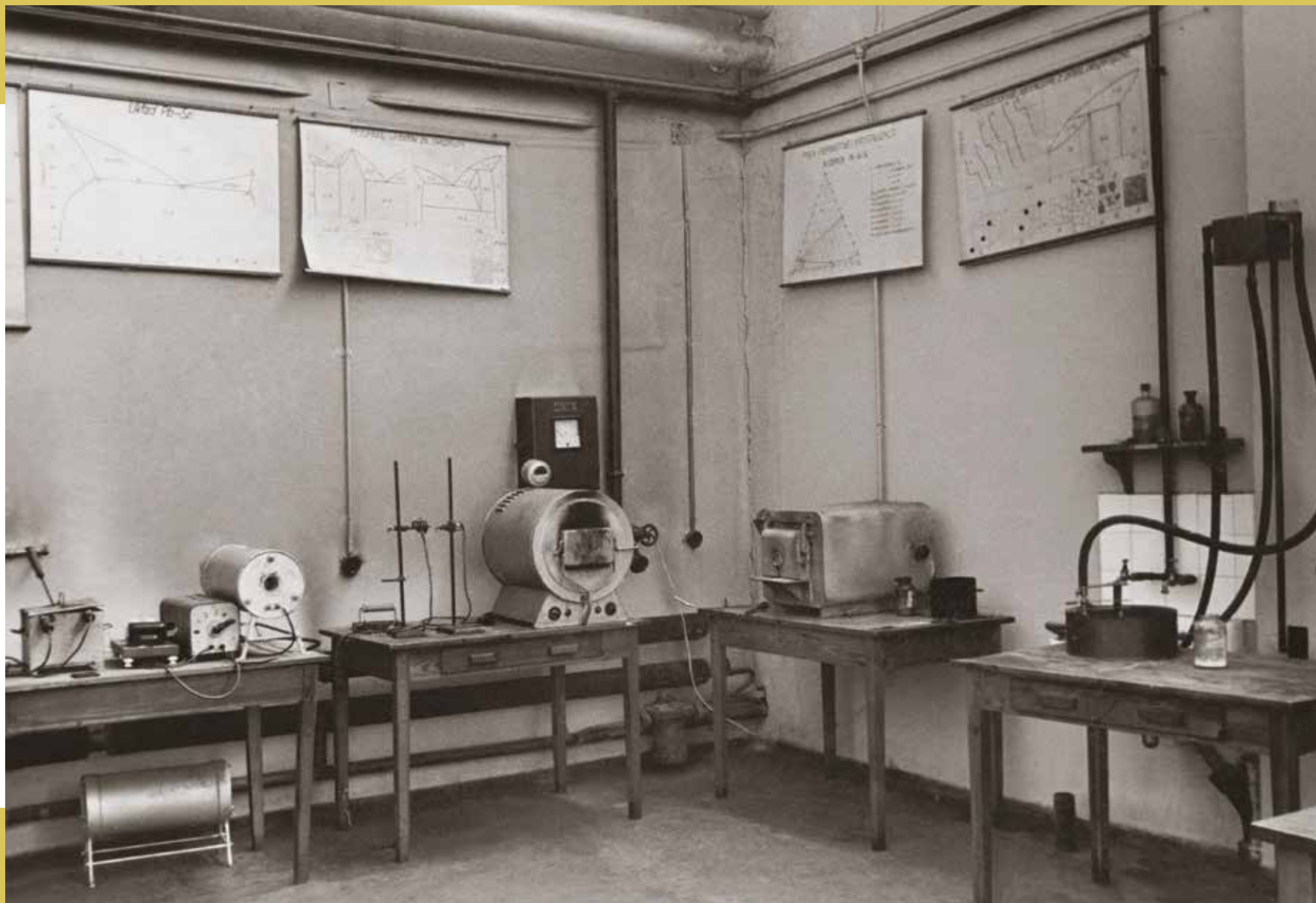
urządzenia potrzebne do pracy dydaktycznej, jak również w szeregu urządzeń do prac naukowo-badawczych. Z ciekawszych stoisk należy wymienić: stoisko do badania skuteczności odpylania filtrów kasetowych (Zakład Podstaw Klimatyzacji); stoisko do badania małych sprężarek chłodniczych (Zakład Chłodnictwa); stanowisko do badania silników (Zakład Techniki Ciepłej)⁶.

Fragment Laboratorium I (pomiarowego),
Zakładu Techniki Ciepłej Wydziału Mechanicznego
Politechniki Łódzkiej. Rok 1948

5. Katedra Techniki Ciepłej.

6. W. Chitruk (red.), *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960*, Łódź 1960, s. 102.

Gmach Główny Politechniki Łódzkiej, Wydział Mechaniczny. Fragment Laboratorium Metaloznawstwa. Rok 1948

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej. Laboratorium Katedry Mechaniki (od 1952 roku Katedra Wytrzymałości Materiałów). Rok 1948

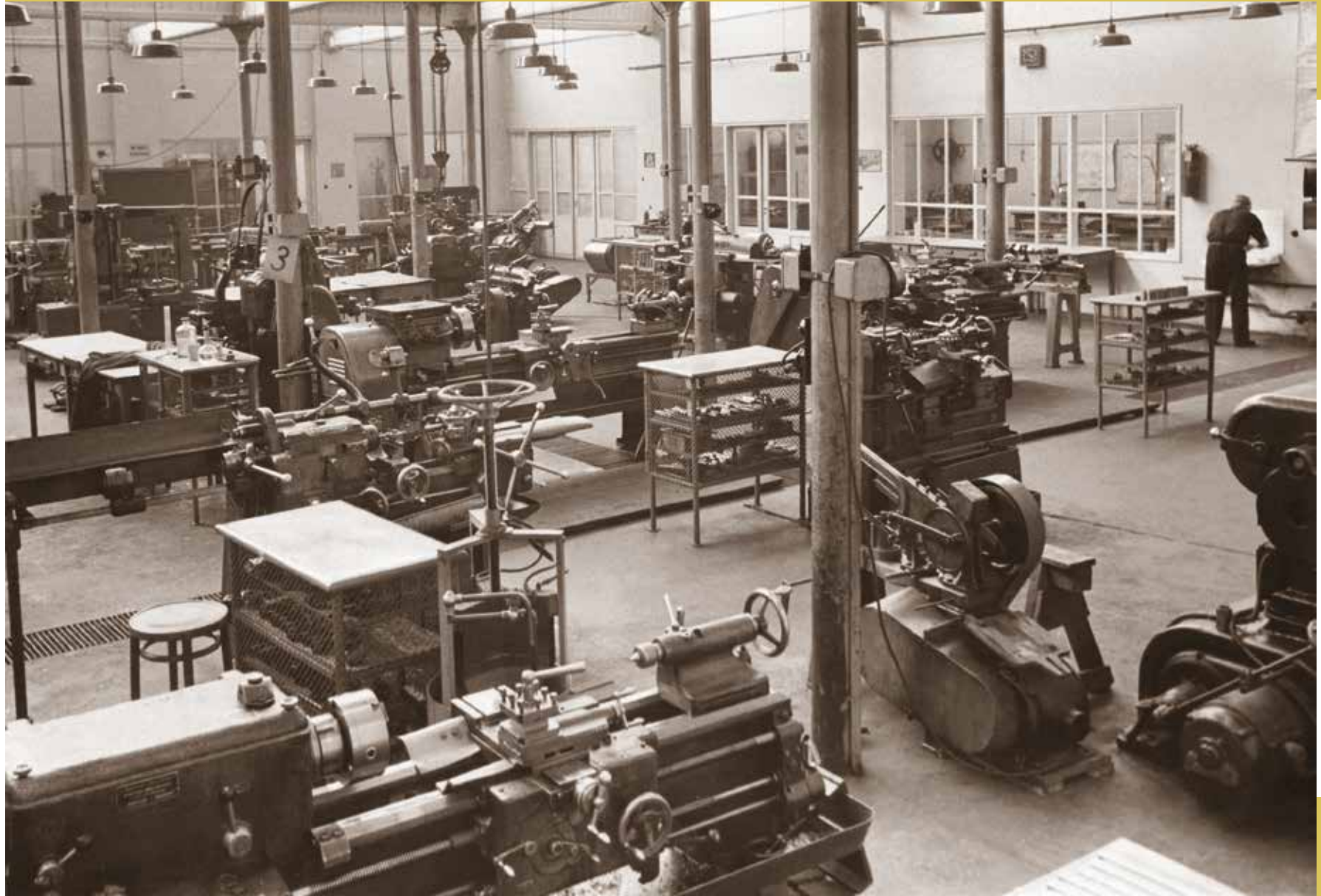
Zatrudniony w Politechnice Łódzkiej od 1946 roku w dziale remontowo-budowlanym Wacław Kalinowski, inżynier budownictwa lądowego, we wspomnieniach z pierwszych lat pracy w Uczelni pisał:

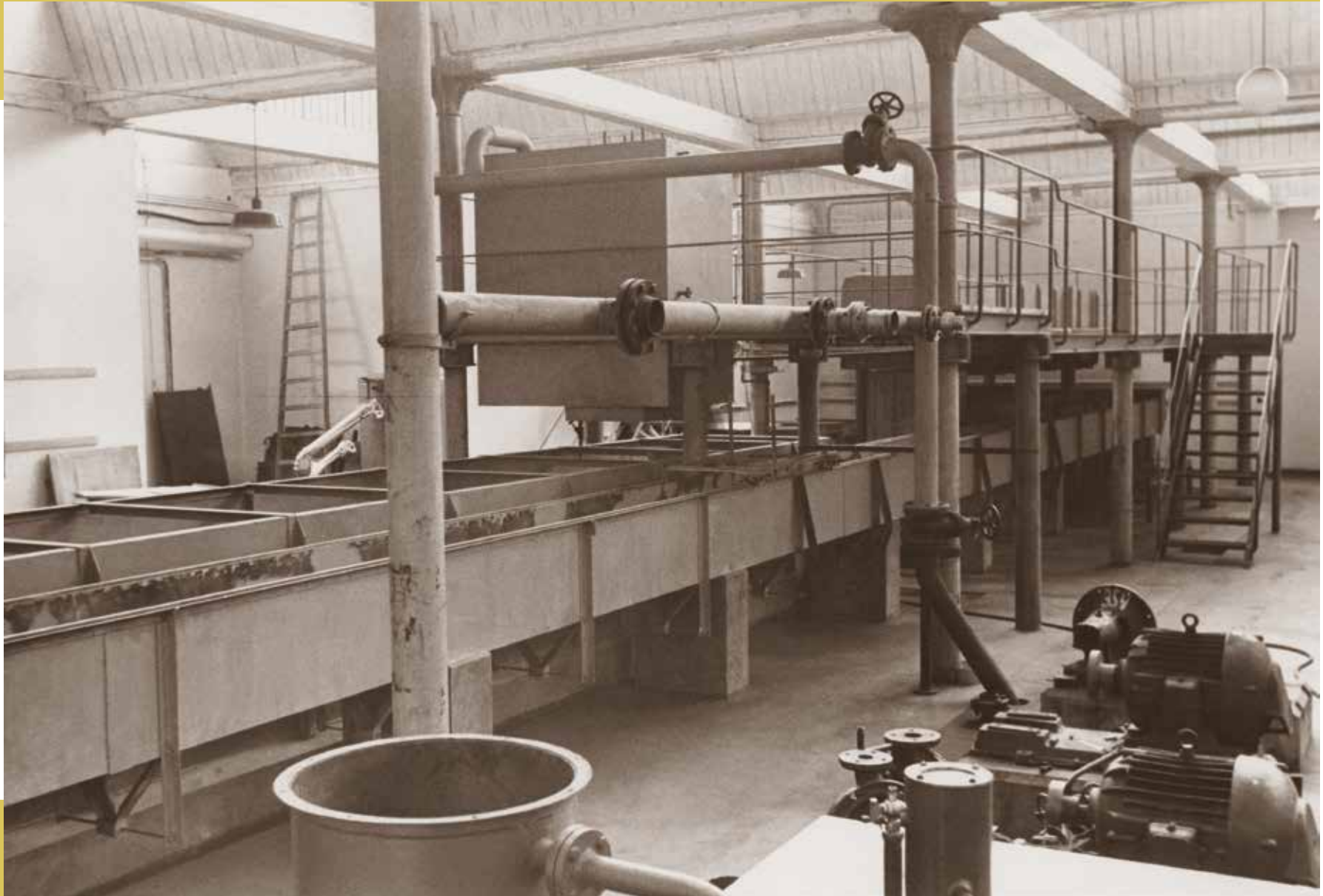
(...) W hallu na I piętrze rektor zatrzymał gości i przedstawił ustnie co znajduje się w budynku głównym. «Stoimy obok Katedr Matematyki kierowanych przez prof. Witolda Pogorzelskiego i prof. Edwarda Otto. Na piętrach II i III urządzono 500 stołów kreślarskich zraz z taboretami. Rysunek techniczny prowadził prof. Bronisław Morozowski. Na I piętrze tuż za ścianą działową znajdowały się następujące katedry: Katedra prof. Hipolita Sobolewskiego, Katedra Kotłów Parowych prof. Jana Kozdęby, Katedra Turbin Parowych prof. Aleksandra Ukańskiego, Katedra Mechaniki prof. Jana Bucholtza. Na końcu budynku na I piętrze i na parterze urządzono kilkanaście audytoriów. Na I piętrze tuż za ścianą działową od strony ulicy usytuowano pierwsze pomieszczenia Biblioteki Głównej o powierzchni 40 m² z księgozbiorem liczącym 6000 woluminów. Na III piętrze od strony północnej powstała Katedra Miernictwa Elektrycznego, którą kieruje prof. Witold Iwaszkiewicz. Na parterze w części środkowej budynku obecnie prowadzone są prace przy adaptacji pomieszczeń o pow. 500 m² dla Biblioteki Głównej i Katedr Matematyki. Dalsze zadania. W październiku tego roku oddano do użytku budynek parterowy od strony ul. Radwańskiej o powierzch-

ni 4500 m² dla nowo powstałego Wydziału Włókienniczego. W lecie adaptowano budynek jednopiętrowy nad basenem dla potrzeb stołówki studenckiej (1000 konsumentów). Stołówkę tę prowadzi organizacja studencka Bratnia Pomoc. Przy ul. Żwirki budynek pomagazynowy o powierzchni 1600 m² przygotowuje się dla potrzeb Tkactwa (Józef Grosman). Jeszcze wykonano pomieszczenia dla trzech Katedr w budynku parterowym przy ul. Żeromskiego (w budynku tym mieściły się warsztaty naprawcze fabryki): Katedra Silników Samochodowych prof. Jana Wernera, Katedra Silników Lotniczych prof. Jerzego Dowkontta, Katedra Aerodynamiki prof. Jerzego Bukowskiego. W grudniu 1946 roku rozpoczęto prace przy przebudowie skrzydła zachodniego dawnego budynku tkalni o powierzchni około 4000 m² dla potrzeb Wydziału Chemii. Pracami tymi kieruje prorektor Osman Achmatowicz. W ciągu tych 2 lat adaptowano około 22 tys. m² pomieszczeń w starych budynkach pofabrycznych, w których urządzono i wyposażono katedry naukowe, kreślarnie i audytoria». Po przedstawieniu tak obszernego zakresu wykonanych zadań rektor wyprowadził gości na parter do swojej Katedry Techniki Ciepłej⁷.

Laboratorium Katedry Obróbki Metali Wydziału Mechanicznego Politechniki Łódzkiej. Rok 1949

7. W. Kalinowski, *Moje wspomnienia związane z pracą w Politechnice Łódzkiej*, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, (maszynopis).

Inżynier Wacław Kalinowski wieloletni zastępca dyrektora administracyjnego Politechniki Łódzkiej do spraw technicznych wspominał:

(...) Mieszkiałem w budynku głównym na IV piętrze (...). Rektor wraz z gośćmi zatrzymał się w końcu budynku przed drzwiami wejściowymi do Instytutu Papiernictwa kierowanego przez dyr. Marchlewską i trzech pracowników naukowych, inżynierów: Jamera, Sarneckiego i Surewicza. Pomieszczenie o powierzchni 300 m² rektor przydzielił Instytutowi na czas określony tj. do chwili wybudowania nowego obiektu dla Instytutu Papiernictwa przy ul. Więckowskiego. Następnie otworzył drzwi do Katedry Maszyn Elektrycznych kierowanej przez Eugeniusza Jezierskiego. Goście zwiedzali pomieszczenia i urządzenia laboratoriów. Po przeciwnej stronie korytarza znajdowała się Katedra Odlewnictwa prof. Michała Skarbińskiego. W środkowej części budynku

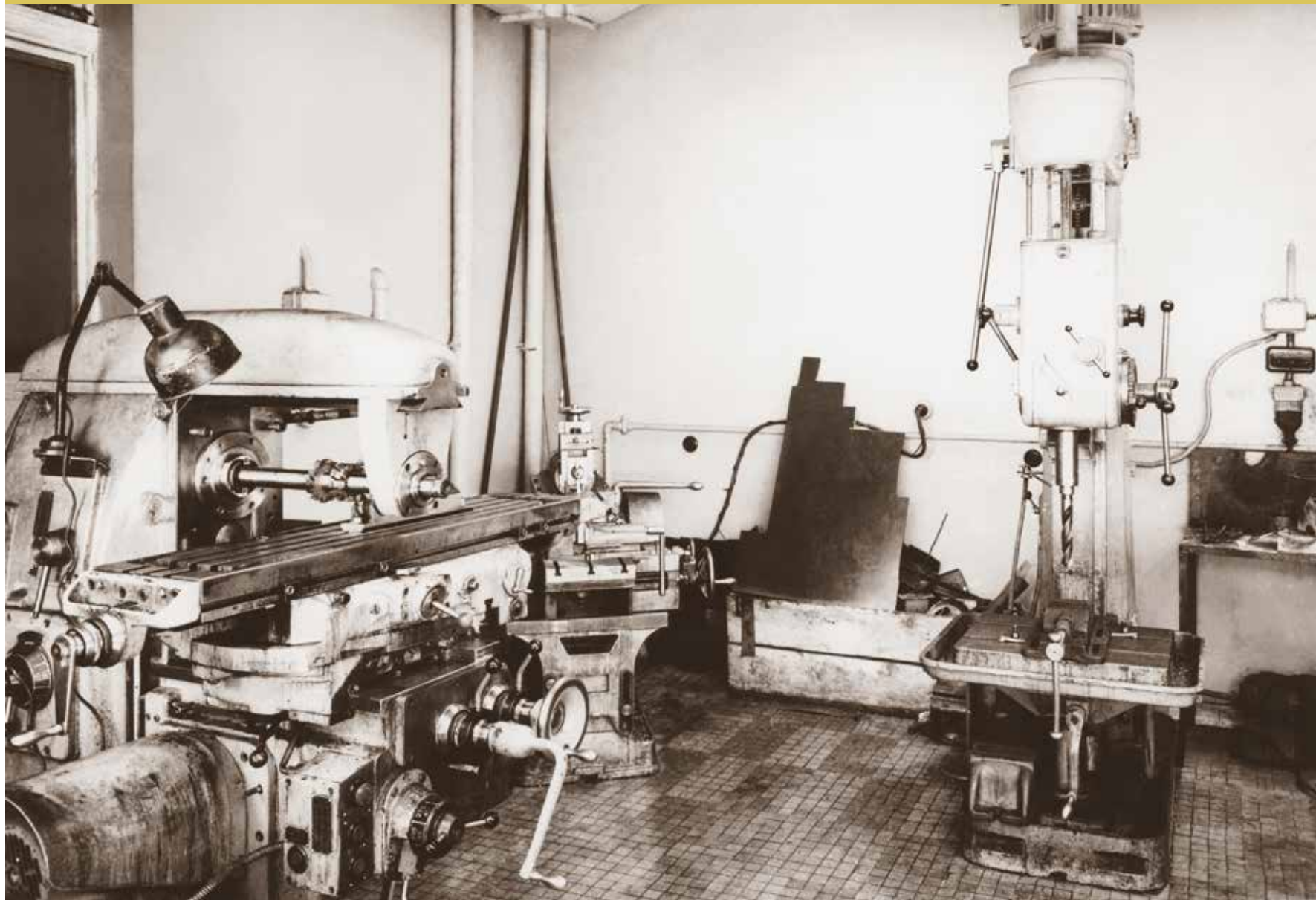
była Katedra Wytrzymałości kierowana przez prof. Rajmunda Kurowskiego. Po przeciwnej stronie znajdowała się Katedra Papiernictwa, którą kierował prof. Henryk Karpiński (senior przemysłu papierniczego w Polsce). Tuż obok usytuowana była Katedra Pomp i Silników Wodnych prof. Wiktora Duniewicza. Od strony południowej budynku mieściły się trzy katedry: Katedra Obróbki Skrawaniem prof. Leona Burnata, Katedra Metalurgii prof. Ludwika Żarnowskiego, Katedra Chemii Fizycznej prof. Alicji Dorabialskiej. Na I piętrze budynku jednopiętrowego rektor pokazał gościom audytorium nr X dla 440 słuchaczy oraz przedstawił pomieszczenia Katedry Fizyki kierowanej przez prof. Andrzeja Soltana⁸.

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej.
Laboratorium Katedry Pomp i Silników Wodnych.
Rok 1948

8. W. Kalinowski, *Moje wspomnienia związane z pracą w Politechnice Łódzkiej*, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, (maszynopis).

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej. Laboratorium Katedry Obróbki Metali. Rok 1947

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej. Laboratorium Katedry Obróbki Metali. Rok 1947

Przy przebudowie tzw. Gmachu Głównego – pisał we wspomnieniach profesor Bohdan Stefanowski w 1964 roku – w jego mniej zniszczonej części zachodniej braliśmy pod uwagę stopniowe lokowanie tam zakładów i oddawanie ich do użytku. Tak więc umieszczona została tam biblioteka i czytelnia, dwie ogromne kreslarnie po kilkaset miejsc, szkicownia z modelami do rysunków technicznych prowadzona przez mgra inż. Bronisława Morozowskiego, pracownia miernictwa elektrycznego, nadzwyczaj celowo i pomysłowo urządzona przez prof. Witolda Iwaszkiewicza, tak wyposażona w aparaturę pomiarową, że ćwiczenia mogły odbywać się normalnie według programu; wreszcie znalazły tam miejsce pracownia wysokich napięć do 500.000 V, której urządzeniem i wykorzystaniem kierował doc. Janusz Maksiejewski oraz laboratorium fizyki z czterdziestu doświadczalnymi ćwiczeniami prowadzona przez dra Eugeniusza Dmochowskiego. Ponieważ część środkowa uległa największej i gruntownej przebudowie, z wyburzeniem wewnętrznym w związku z realizacją nowej klatki schodowej, dużego westybulu z obszerną szatnią itp., prace instalacyjne i montażowe objęły na razie część frontową od ul. Gdańskiej oraz obszerny, łączący się z Gmachem Głównym szed. Znalazł tam miejsce Zakład Techniki Ciepłej, kierowany przez prof. Bohdana Stefanowskiego, Feliksa Kotlewskiego i inż. Mariana Mieszkowskiego, z częścią laboratoryjną i halą maszyn. Wyposażenie pochodziło przeważnie z darów od przemysłu, część cieplna była uruchomiona w oparciu

o istniejącą odremontowaną pofabryczną kotłownię. Poza tym ulokowano tam prowadzoną przez inż. Włodzimierza Merca pracownię chłodniczą, następnie pracownię wymiany ciepła i klimatyzacji z dr Wiktoria Morozowską na czele, wreszcie warsztat mechaniczny, magazynki itp. Wspomniany wyżej szed został na całej długości przedzielony szerokim korytarzem, po obu stronach którego pomieściły się kolejno jasne zakłady i pracownie, więc technologii mechanicznej I prof. Leona Burnata, pracownia metaloznawstwa dr Zofii Wendorffowej, wytrzymałościowa prof. Rajnolda Kurowskiego, obszerne bardzo pięknie zaprojektowane i wykonane laboratorium maszyn elektrycznych z nowoczesną dużą tablicą rozdzielczą, projektowane przez prof. Stanisława Kończykowskiego i inż. Tadeusza Kotera, wreszcie laboratorium pomp i turbin wodnych według projektu prof. Wiktora Duniewicza oraz laboratorium odlewnicze, wyposażone w pomoce naukowe i w maszyny a kierowane przez prof. Michała Skarbińskiego. Tu znalazła chwilowe pomieszczenie pracownia celulozowo-papiernicza. W ten sposób zbiorowym wysiłkiem zostały oddane do użytku najpierw laboratorium i pracownie Wydziałów Mechanicznego i Elektrycznego, zaludniając i wypełniając gwarem młodzieży tak niedawno zdewastowane, zalane wodą lokale. Wreszcie katedry i zakłady konstrukcyjne udało się umieścić w jasnych i obszerne audytoriach i salach, obok oszklonych gabinetów, na drugim i trzecim piętrze zachodniego skrzydła Gmachu Głównego⁹.

Wydział Mechaniczny Politechniki Łódzkiej.
Laboratorium Katedry Obrabiarek i Obróbki
Skrawaniem. Lata 50. XX wieku

9. B. Stefanowski, *Jak powstawała Politechnika Łódzka (kronika przeżyć własnych nieudolnie spisana)*, Warszawa 1964, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, sygn. 33/I, s. 26-27.

Docent Marian Mieszkowski, który pracę w Politechnice Łódzkiej rozpoczął w 1945 roku na stanowisku starszego asystenta w Katedrze Techniki Ciepłej wspominał:

Otóż kiedy profesor Stefanowski doszedł do wniosku, że trzeba wybudować własne audytorium, w którym można będzie organizować inauguracje, a później jakieś uroczystości, sam znalazł i wyznaczył miejsce, gdzie w tej chwili jest audytorium Sołtana. Budowa audytorium to w całości była myśl i koncepcja profesora

Stefanowskiego. który nawet zrobił szkic dla architekta. Profesor zresztą nieraz w czasie rozmowy brał ołówek i coś szkicował. Wykonawcą zleceń profesora był niezapomniany pan Jan Reda, inżynier architekt z Warszawy. Dostał taki plan audytorium, koncepcję i miał ją wcielić w życie¹⁰.

Politechnika Łódzka. Audytorium X
w Gmachu Głównym dzisiaj audytorium
im. prof. Andrzeja Sołtana. Rok 1948

10. Marian Mieszkowski – *całe życie z politechniką*, opr. Krystyna Popiel, Małgorzata Wilbik „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, 2019, z. 19, s. 53-54.

Tak oto – wspominał profesor Bohdan Stefanowski – działając z myślą o szybkim doprowadzeniu prac budowlanych i organizacyjnych do końca przed październikiem 1946 roku dożyliśmy chwili, gdy w dziesiątym, największym audytorium¹¹ mogliśmy przygotować się do otwarcia roku akademickiego i immatrykulacji nowego rocznika studentów 1946/47.

Sala jak na możliwości powojenne została dobrze wykończona, obustronne okna, jesionowe boazerie, jesionowa długa katedra przy kilku tablicach skonstruowana według pomysłu prof. W. Moszyńskiego, wygodne indywidualne ławki i pulpity również z jesionu, wszystko (...) wykonane wzorowo i w terminie przez Radomską Fabrykę Mebli¹².

Politechnika Łódzka. Audytorium X
w Gmachu Głównym dzisiaj audytorium
im. prof. Andrzeja Sołtana. Rok 1948

11. Największe audytorium Politechniki miało numer 10 i obecnie nosi nazwę im. Andrzeja Sołtana.

12. B. Stefanowski, *Jak powstawała Politechnika Łódzka 1945-1948*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, 2005 z. 3, s. 35.

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej. Katedra Włókiennictwa II. Audytorium wykładowo-ćwiczeniowe przędzalnictwa mieszczące się w nieistniejącym obecnie budynku przy ulicy Radwańskiej. Rok 1947

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Audytorium I. Rok 1950

Profesor Bolesław Konorski rektor Politechniki Łódzkiej w latach 1952-1953 i profesor Czesław Dąbrowski dziekan Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej w latach 1953-1956 w artykule na temat rozwoju i osiągnięć Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej pisali:

(...) Katedra¹³ zajmuje w chwili obecnej siedemnaście pomieszczeń o powierzchni łącznej ok. 650 m²; z liczby tej przypada na laboratoria studenckie dziewięć sal i pokoi; pomieszczenia pozostałe mają charakter specjalny lub naukowy. Do ostatnich należą m.in. pracownia oscylograficzna, pracownia przekładników, laboratorium pomiarów precyzyjnych. Szczególne znaczenie dla stale rozwijającej się współpracy z przemysłem ma pracownia pomiarów magnetycznych oraz wzorcownia. Projektowane jest uruchomienie pracowni przyrządów elektronicznych stosowanych w laboratoriach elektroenergetycznych, pracowni do badania materiałów izolacyjnych oraz pracowni liczników. Zaplecze laboratoriów stanowią dwa zorganizowane warsztaty: mechaniczne do prac precyzyjnych oraz elektryczny do naprawy i kon-

serwacji przyrządów. Biblioteka Zakładu zawiera przeszło 1000 woluminów oraz fachowe czasopisma krajowe i zagraniczne. Wśród znacznej liczby (kilkuset) przyrządów pomiarowych i urządzeń laboratoryjnych pracownie posiadają sporo aparatów i urządzeń specjalnych, z których wymienimy: komplety wzorów oporności, pojemności i indukcyjności, kompensatory, komparator, oscylografy: pętlicowy i elektroniczny, mostki precyzyjne, aparaty Epsteina, mostek Scheringa (wartość aparatury wynosi ok. 2 milionów złotych). Zespół tak wyposażonych laboratoriów stwarza możliwość przeprowadzenia badań i dokładnych pomiarów laboratoryjnych praktycznie wszystkich wielkości elektromagnetycznych¹⁴.

Wydział Elektryczny Politechniki Łódzkiej. Zakład
Maszyn Elektrycznych. Rok 1948

13. Mowa o Katedrze Miernictwa Elektrycznego Politechniki Łódzkiej.

14. C. Dąbrowski, B. Konorski, *Rozwój i osiągnięcia Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej w dwudziestoleciu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej”, nr 71, Elektryka, 1965, z. 16, s. 70.

W artykule na temat działalności Katedry Elektrotechniki Ogólnej Politechniki Łódzkiej profesorowie Bolesław Konorski i Czesław Dąbrowski w dalszej części pisali:

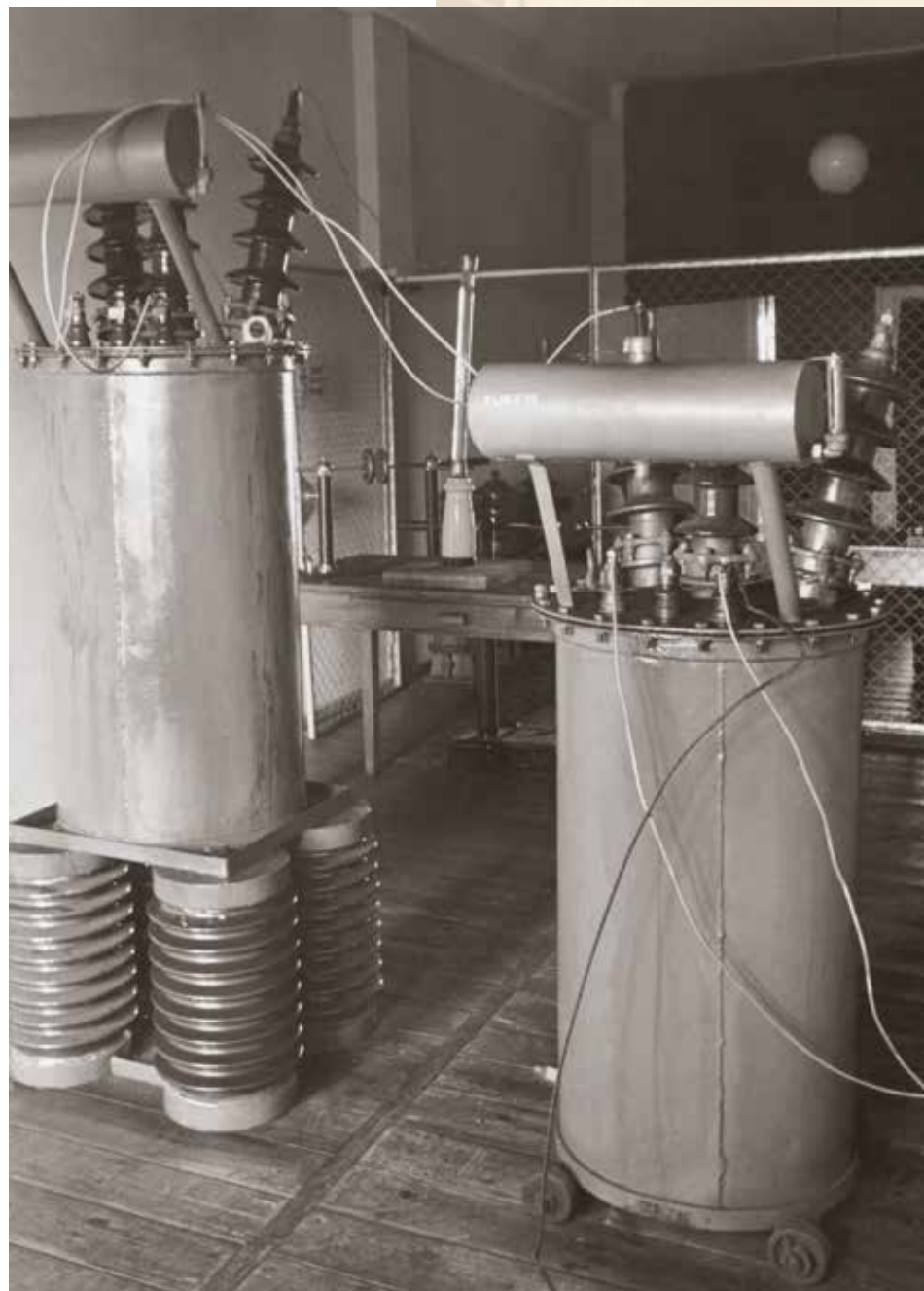
(...) Odpowiednie ćwiczenia odbywają się w laboratoriach elektrotechniki ogólnej i elektrotechniki samochodowej; w oddzielnym pomieszczeniu znajdują się laboratoria przekładników i transduktorów, w których prowadzi się również badania naukowe. Poza normalnymi maszynami i aparatami w laboratoriach

należy wymienić aparaturę specjalną, mianowicie: urządzenia do badania przekładników prądowych i napięciowych prądu zmiennego i stałego oraz urządzenia do badania poszczególnych elementów instalacji elektrycznej samochodów¹⁵.

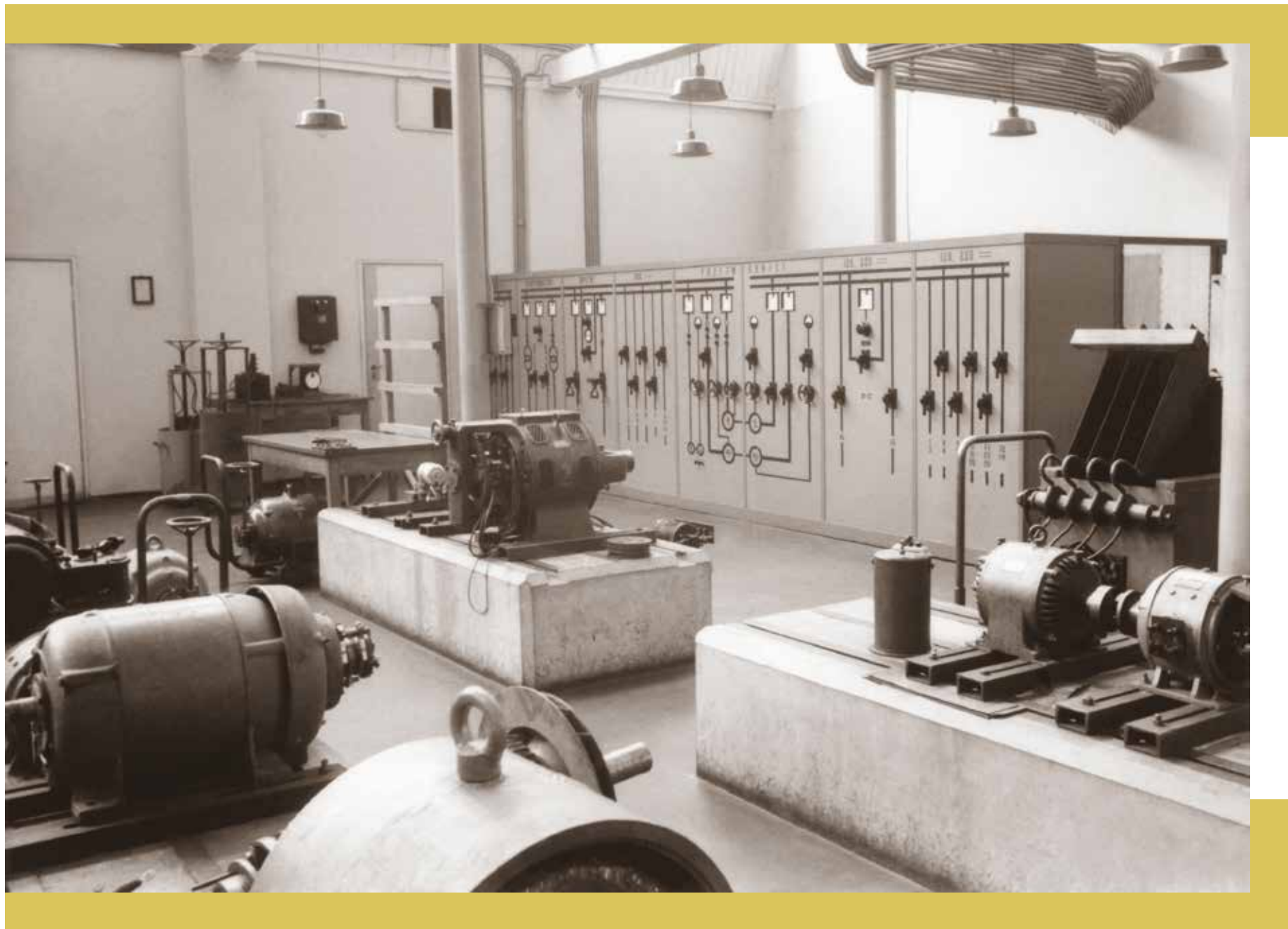
Wydział Elektryczny Politechniki Łódzkiej. Zakład
Maszyn Elektrycznych. Rok 1948

15. C. Dąbrowski, B. Konorski, *Rozwój i osiągnięcia Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej w dwudziestoleciu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej”, nr 71, Elektryka, 1965, z. 16, s. 63.

Wydział Elektryczny Politechniki Łódzkiej.
Zakład Wysokich Napięć, laboratorium wysokich
napięć. Rok 1948

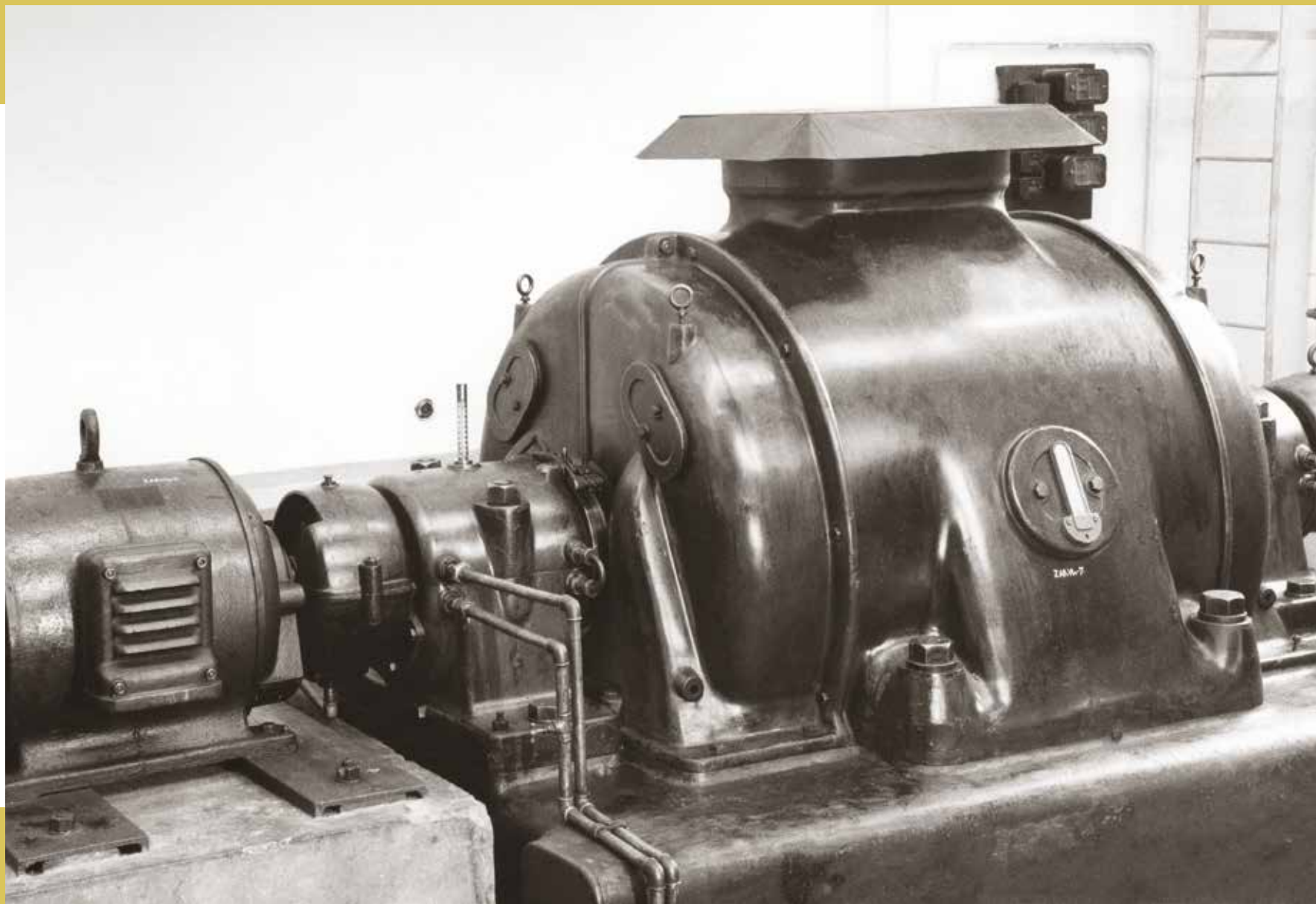
Laboratorium Katedry Maszyn Elektrycznych Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej. Rok 1948

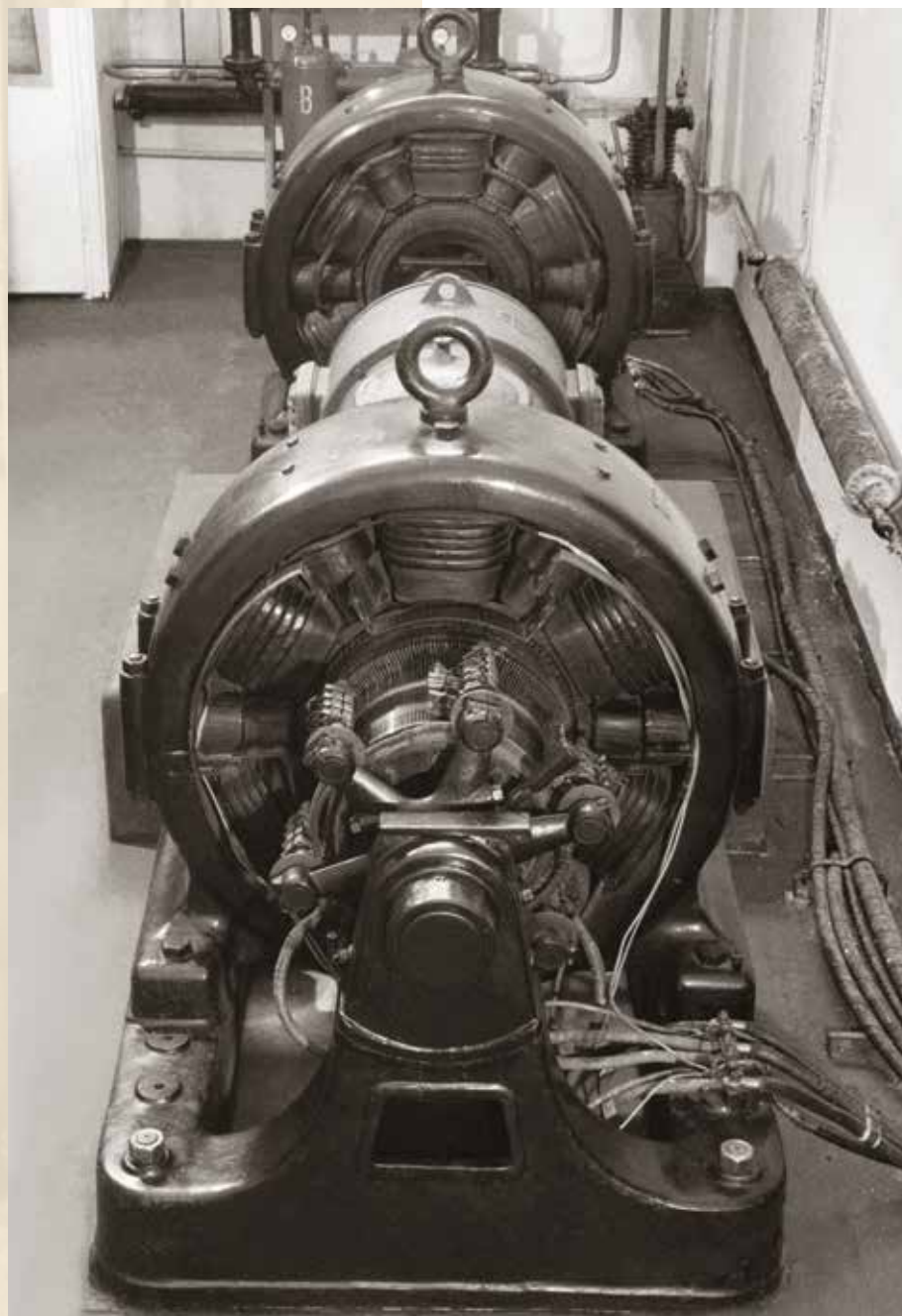
Laboratorium badawcze Katedry Maszyn Elektrycznych i Transformatorów Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej.
Koniec lat 50. XX wieku

Wydział Elektryczny Politechniki Łódzkiej. Laboratorium badawcze Katedry Maszyn Elektrycznych i Transformatorów.
Koniec lat 50. XX wieku

Katedra Aparatów Elektrycznych Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej. Zwarciośnia, generator prądu zmiennego. Rok 1960

Wydział Elektryczny Politechniki Łódzkiej.
Katedra Aparatów Elektrycznych. Zwarciośnia.
Generatory prądu stałego. Rok 1956

(...)W historii Aparatów Elektrycznych w Politechnice Łódzkiej – wspominał profesor Bolesław Bolanowski, prorektor Politechniki Łódzkiej w latach 1990-1996 – hasło Zwarciownia jest jednoznaczne choć nieprecyzyjne. Do połowy lat osiemdziesiątych, tzn. do czasu opuszczenia przez Instytut Aparatów budynku szedowego (Gdańska 155) Zwarciownia oznaczała zespół laboratoryjny w budynku szedowym oraz bezpośrednio z nim związany warsztat mechaniczny, łącznie ok. 200 m² (10 x 20 m). W tym to pomieszczeniu «powstawała» Katedra Aparatów Elektrycznych z Pracowni, a później z Zakładu Przyrządów Rozdzielczych. Tam były pierwsze laboratoria studenckie, kreślarnia, warsztat. Z czasem, przełom lat 50/60 ściślej już od roku 1954 powstały tu laboratoria, od których całe te pomieszczenia wzięły nazwę Zwarciownia. A więc powstały tu Zwarciownia prądu przemiennego, mała stacja trwałości łączeniowej, Zwarciownia prądu stałego i szereg stanowisk badawczych. (...) Bar-

dzo istotne dla organizacji pracy Zwarciowni jest jej umiejscowienie w budynku szedowym. Główne, wejściowe drzwi łączyły Zwarciownię z głównym korytarzem całego budynku szedowego. Były łącznikiem Zwarciowni z całą resztą katedry i instytutu oraz ogólniej z całą Politechniką. Drzwi zewnętrzne były drzwiami dla transportu dostaw spoza PŁ, wspianym łącznikiem z cichym, zielonym światem, z powietrzem (wówczas był z tej strony ładnie utrzymany zieleniec). Były po prostu, zwłaszcza latem, podstawą «klimatyzacji» Zwarciowni¹⁶.

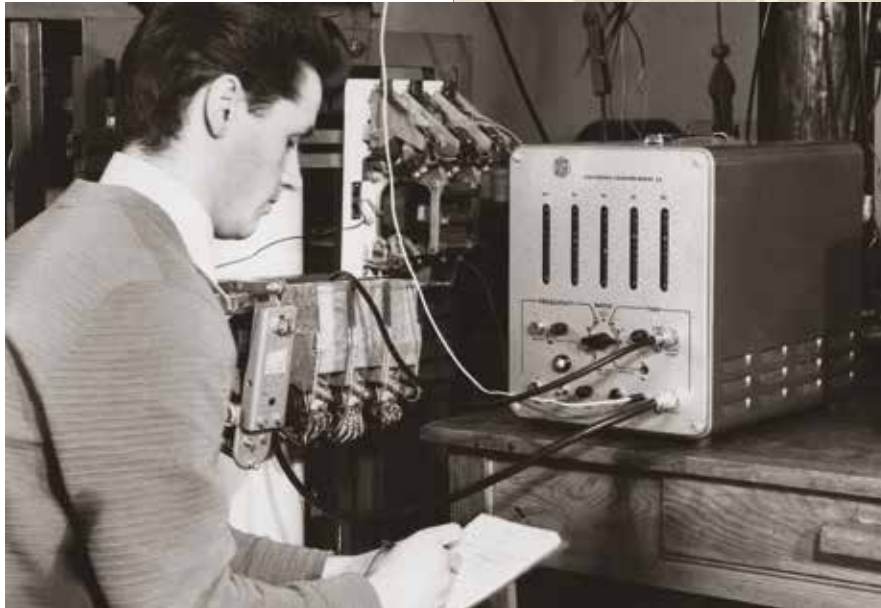
(...) Dla mnie, studenta lat 1952-1957, Zwarciownia to pierwsza prawdziwa miłość. Miłość trudna do odwzajemnienia, ale ugruntowana przez lata budowy, a później doskonalenia jej wyposażenia i możliwości badawczych. Ale i to wyraźnie należy podkreślić, że nie tylko ja byłem w niej zakochany. Było nas wielu¹⁷.

Wydział Elektryczny Politechniki Łódzkiej. Katedra Aparatów Elektrycznych. Zwarciownia, fragment warsztatu. Rok 1960

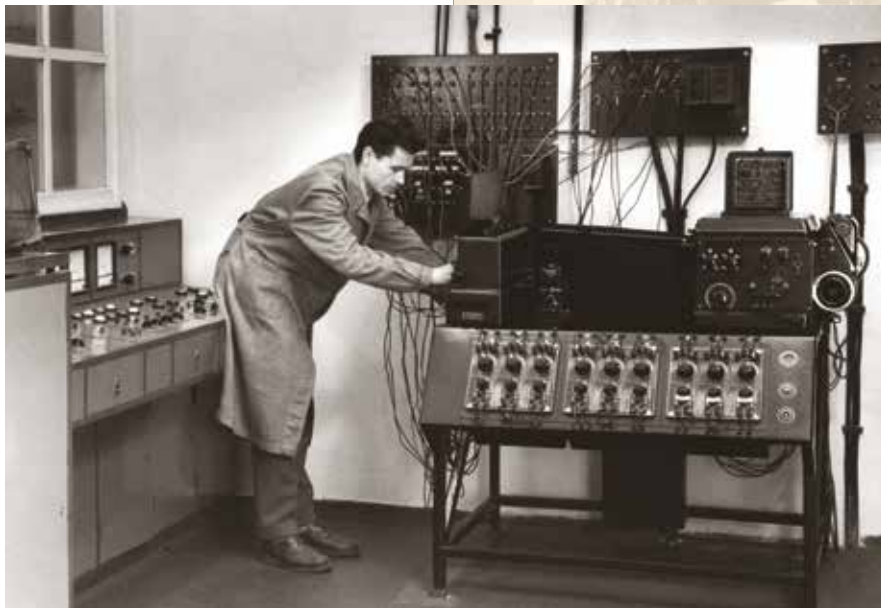
16. Wspomnienia Bolesława Bolanowskiego, materiały przekazane przez profesora Zdzisława Tarocińskiego, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej.

17. B. Bolanowski, *Budujemy Zwarciownię!*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, 2011, z. 13, s. 35.

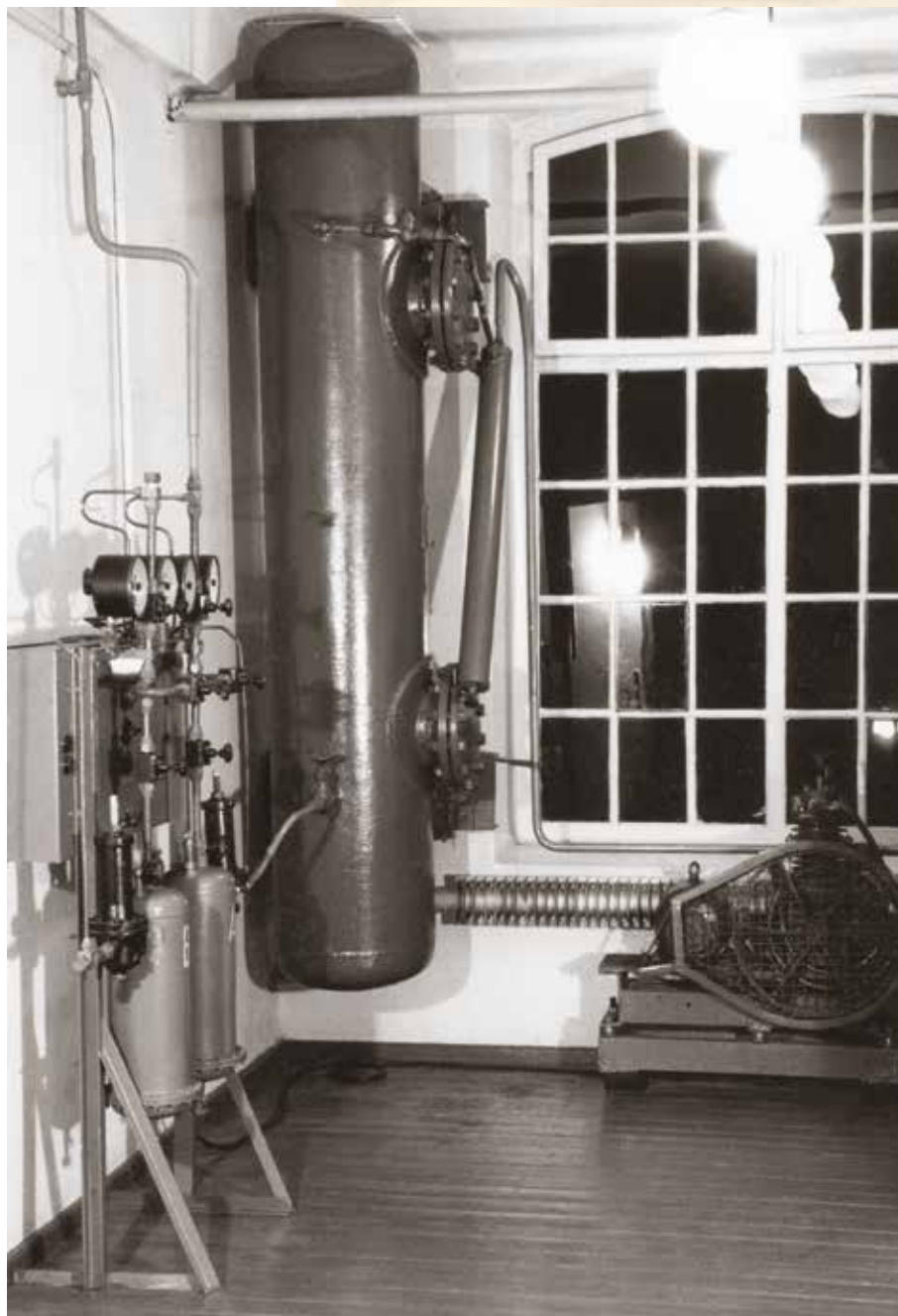

Katedra Aparatów Elektrycznych Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej.
Laboratorium prac naukowych.
Trwa pomiar czasu trwania odskoków styków sprężystych. Rok 1960

Katedra Aparatów Elektrycznych Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej.
Laboratorium prac naukowych: nastawnia, pulpit sterowniczy i oscylograf 9-pętlicowy. Rok 1960

Wydział Elektryczny Politechniki Łódzkiej. Katedra Aparatów Elektrycznych. Laboratorium prac dydaktycznych, urządzenia do sprężania powietrza

(...) *Wyjątkowym miejscem dla studentów Wydziału Mechanicznego – wspominał docent Ryszard Przybylski, dziekan Wydziału Mechanicznego Politechniki Łódzkiej w latach 1975-1977 – była kreślarnia. Mieściła się ona w starym, po-fabrycznym budynku, który niestety nie zachował się do dziś. W ogromnej sali stało około dwustu stołów. Każdy student miał wyznaczone miejsce dla siebie i mógł trzymać rzeczy w szufladzie stołu zamykanej na kłódkę. W kreślarni spędzaliśmy bardzo wiele czasu i to również tego wolnego.*

(...) *Każdy ze studentów potrzebował rysownicę – deskę z drewna lipowego, komplet cyrkli, suwak logarytmiczny, przykładnicę, ekierki i krzywki. Wszystko to można było zostawić na kreślarni, (...). Raz w tygodniu na kreślarni odwiedzał nas profesor, który kontrolował postępy i prosił o wytłumaczenie koncepcji i sposobów jej realizacji¹⁸.*

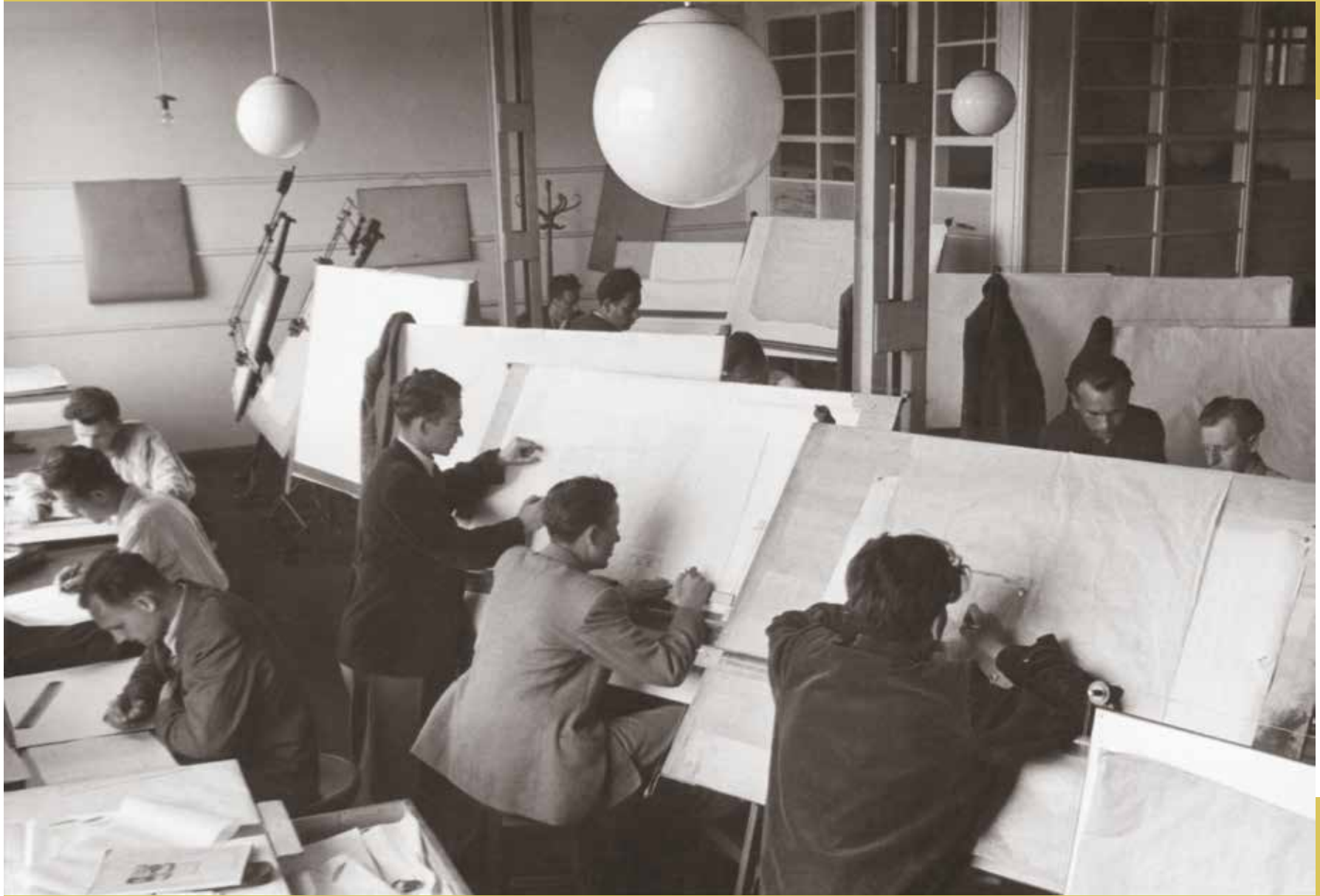
Profesor Wiesław Kaniewski związany od 1952 roku z Politechniką wspominał:

Bardzo ważna dla wszystkich była kreślarnia, ponieważ nie mogliśmy zdobyć ani książek, biblioteki dopiero się tworzyły – a na kreślarni każdy miał swoje własne miejsce. To było dla nas bardzo ważne. Na pierwszym roku, na początku swojej studenckiej kariery dostałem swój stół na kreślarni – miałem go przez cały czas studiów, swoją szufladę, cyrkiel. I tam się spędzało mnóstwo czasu, robiło się też różne rzeczy, nie tylko związane z nauką. (...) Kreślarnia była miejscem, które spajało, budowało znajomości, przyjaźnie, rozwijało...¹⁹.

Gmach Główny Politechniki Łódzkiej przy ulicy Gdańskiej 155. Kreślarnia Zakładu Kotłów Parowych, I piętro. Rok 1948

18. R. Przybylski, *Bycie studentem to nobilitacja – o młodości i nauce w Politechnice Łódzkiej opowiada docent Ryszard Przybylski*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, 2009, z. 9, s. 37.

19. W. Kaniewski, *Hej, użyjmy żywota*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, 2009, z. 9, s. 18.

Gmach Główny Politechniki Łódzkiej. Kreślarnia I. Rok 1948

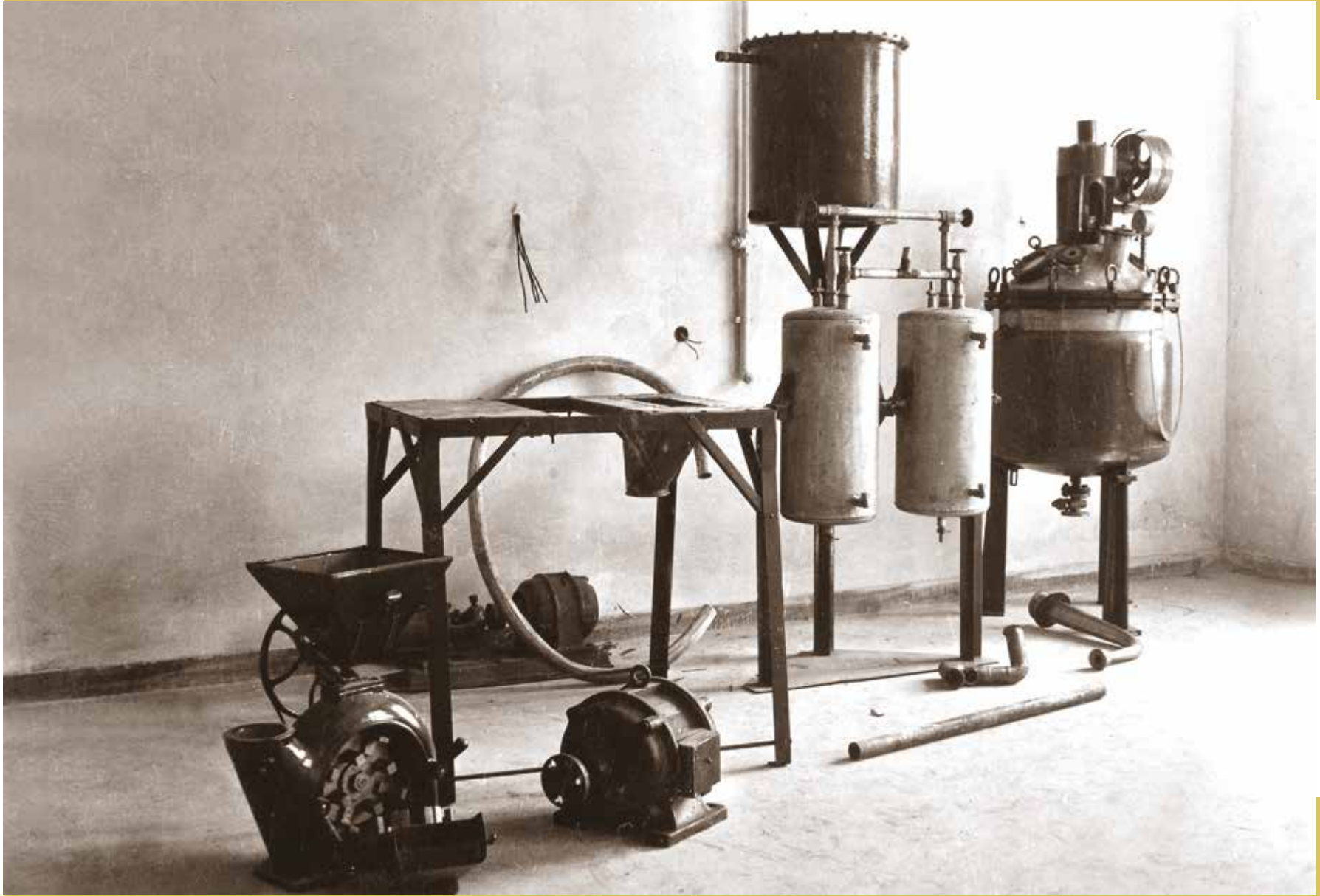
W maju 1951 roku dr Bogumił Wilkoszewski, zasłużony i wieloletni pracownik Politechniki Łódzkiej w *Przyczynku do historii powołania Politechniki Łódzkiej, jej organizacji i rozwoju w pierwszych trzech latach istnienia 1945-1948* napisał:

(...) na przełomie 1948/49 przebudowano skrzydło zachodnie drugiego gmachu pofabrycznego dla Wydziału Chemicznego i jego Zakładów. Na przełomie 1949/50 dokończono przebudowę gmachu Chemii dając Uczelni jeden z najlepiej urządzonych

i wyposażonych ośrodków naukowych w Polsce. Do nowego gmachu przeniesiono władze Politechniki tj. Rektorat, Dziekanaty i biura administracyjne korzystające dotychczas z pomieszczeń zajmowanych w Zakładach Stalina²⁰.

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Pierwsze instalacje i zestawy ćwiczeń w laboratorium analizy chemicznej. Koniec lat 40. XX wieku

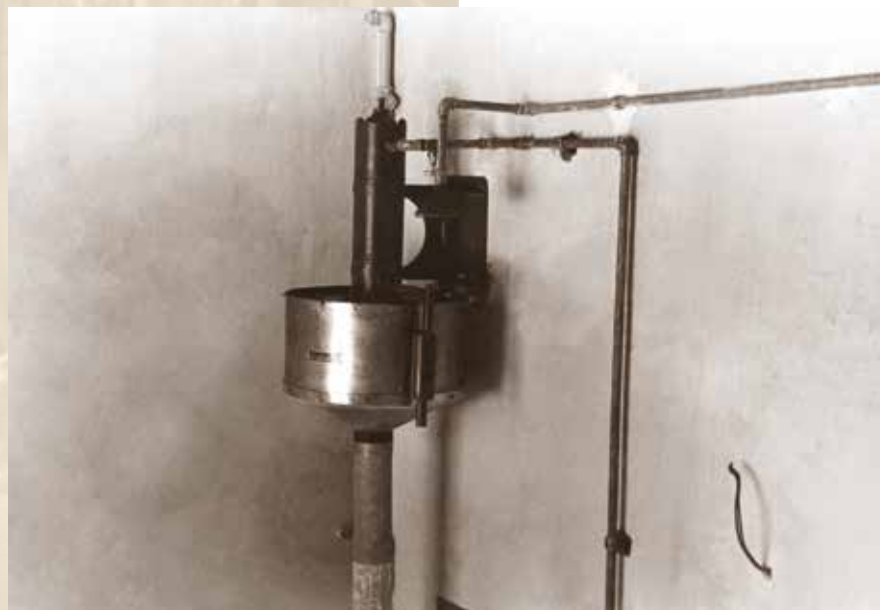
20. B. Wilkoszewski, *Przyczynek do historii powołania Politechniki Łódzkiej, jej organizacji i rozwoju w pierwszych trzech latach istnienia 1945-1948*, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, sygn. 71/I, s. 62 (maszynopis).

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Fragment laboratorium, pierwsze instalacje. Lata 40. XX wieku

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Pierwsze instalacje. Lata 40. XX wieku

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Fragment laboratorium. Lata 40. XX wieku

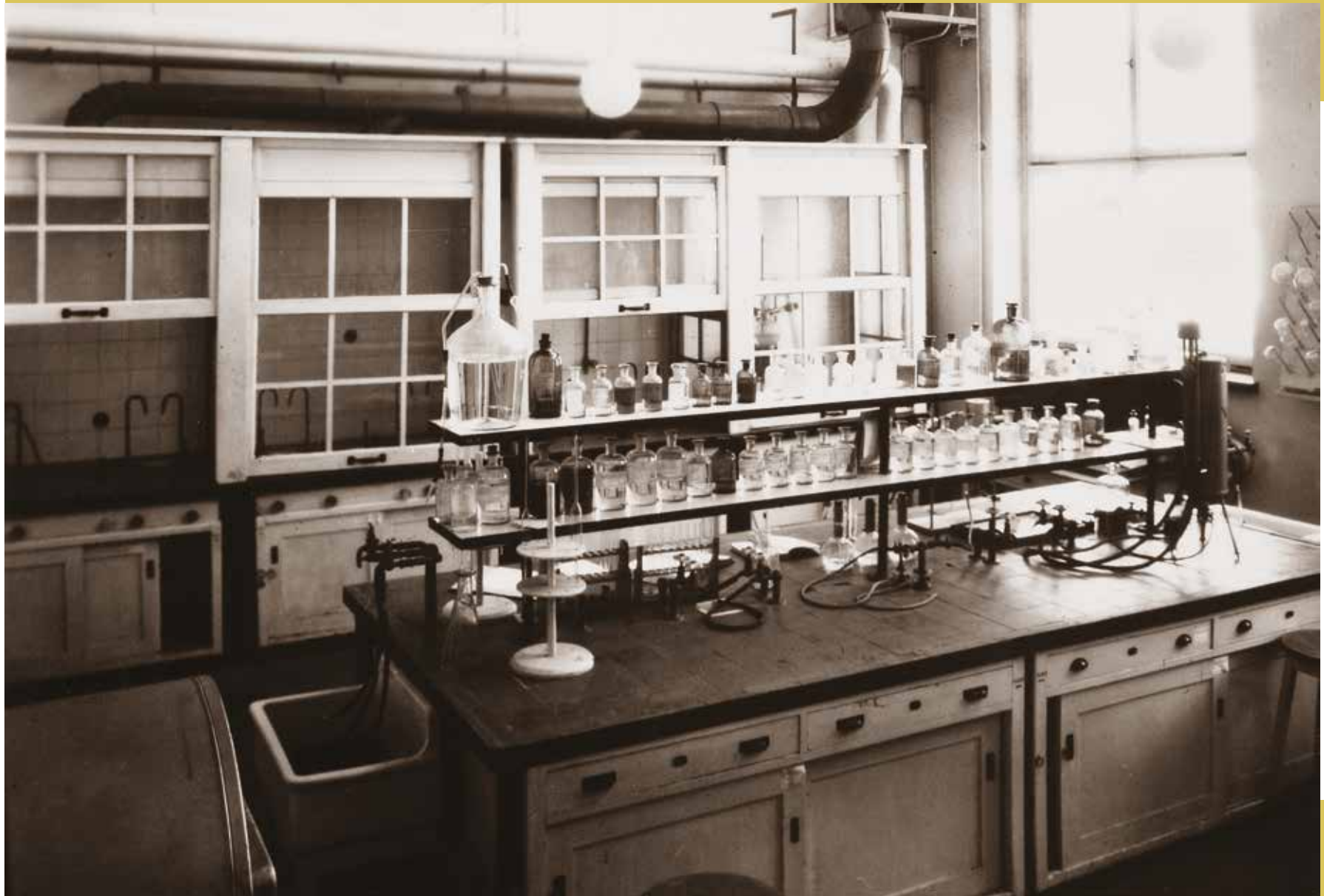
W księdze jubileuszowej *Politechnika Łódzka 1945-1995* przedstawiającej historię i rozwój Uczelni oraz jej osiągnięcia w dziedzinie dydaktyki, nauki i kształcenia kadr naukowych czytamy:

Po zaadaptowaniu do celów dydaktycznych budynku dawnej fabryki włókienniczej przy ulicy Gdańskiej 155 większość wykładów i zajęć audytoryjnych, poczynając od roku 1946/47, prowadzona była w tzw. gmachu głównym Politechniki. W tym samym czasie rozpoczęła się też adaptacja sąsiedniego budynku fabrycznego przy ul. Żwirki 36 z przeznaczeniem go na potrzeby Wydziału Chemicznego. Poczynając od 1948 roku katedry wydziału otrzymywały kolejno pomieszczenia w tym budynku.

Urządzono tu audytoria oraz laboratoria dydaktyczne i naukowe poszczególnych katedr. W wyposażeniu niektórych laboratoriów pomogły łódzkie zakłady i zjednoczenia przemysłowe. (...) Wykłady dla studentów trzech pierwszych, a więc najliczniejszych, lat studiów odbywają się odtąd w największym I Audytorium Chemicznym, stopniowo coraz lepiej wyposażonym i dostosowanym do tego celu²¹.

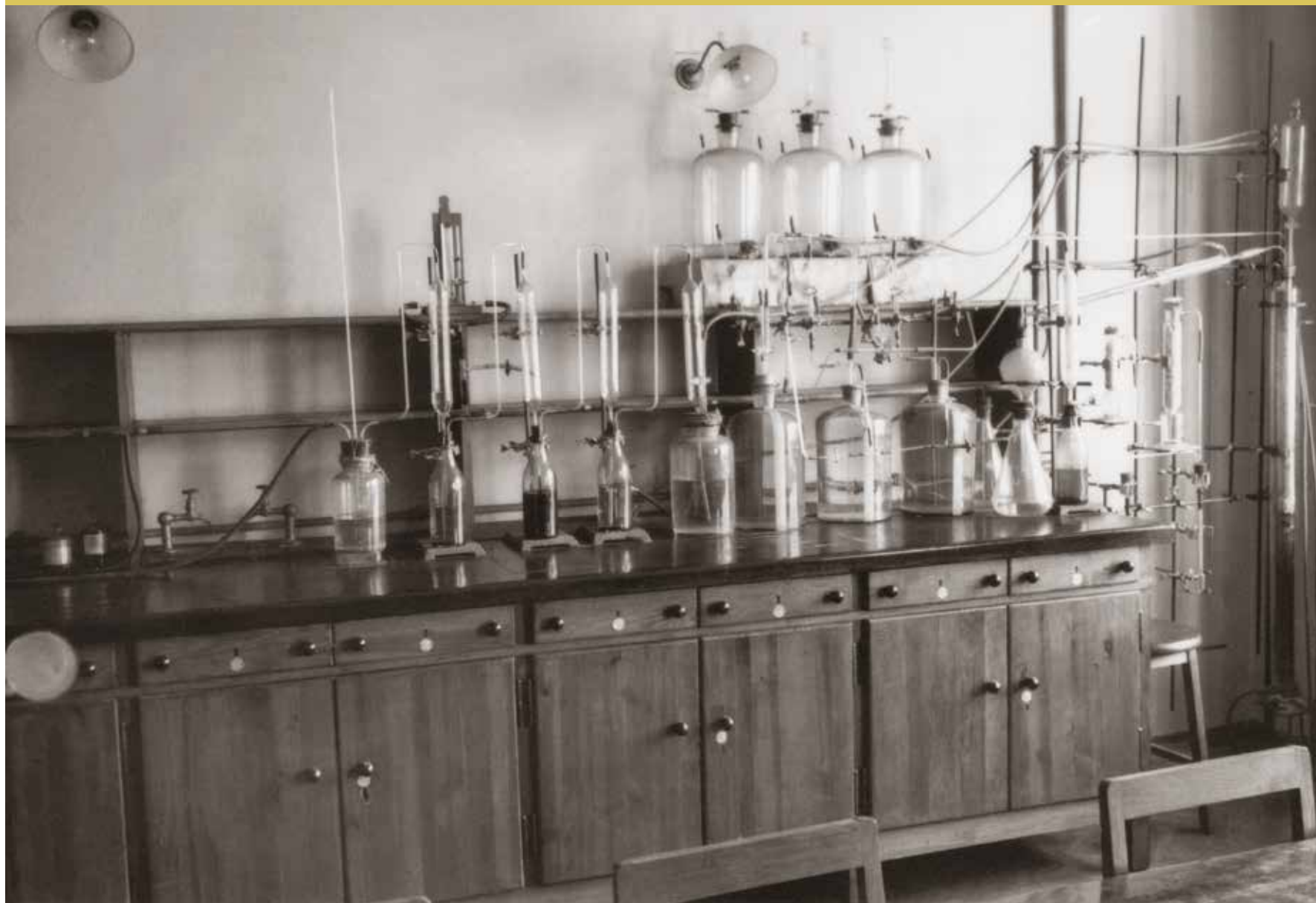
Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej.
Laboratorium Katedry Chemii Organicznej. Rok 1948

21. R. Przybylski (red.), *Politechnika Łódzka 1945-1995*, Łódź 1995, s. 162-163.

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Laboratorium Katedry Chemii Organicznej. Rok 1948

Fragment laboratorium Wydziału Chemicznego Politechniki Łódzkiej

Pierwsze stoły laboratoryjne – pisał profesor Władysław Pękała, zastępca dyrektora Międzyresortowego Instytutu Techniki Radiacyjnej Politechniki Łódzkiej w latach 1970-1992 oraz pomysłodawca przeniesienia i eksponowania jednego z takich stołów wraz z kolekcją ówczesnej aparatury badawczej w Muzeum Politechniki Łódzkiej – *wykonane zostały przez Radomską Fabrykę Mebli według założeń prof. Osmana Achmatowicza, ówczesnego prorektora Politechniki Łódzkiej,*

odpowiedzialnego także za wyposażenie pracowni studenckich na Wydziale Chemicznym. Tego typu meble stanowiły wyposażenie laboratoriów studenckich w ówczesnych katedrach: chemii organicznej, nieorganicznej i fizycznej.

Dodatkowy element wyposażenia laboratorium stanowił wysoki, drewniany stołek przeznaczony do odpoczynku podczas 5-6 godzinnych zajęć laboratoryjnych²².

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Nowo utworzona Pracownia Analizy Jakościowej Katedry Chemii Nieorganicznej wyposażona w dwustronne stoły laboratoryjne posiadające stanowiska do pracy dla sześciu osób. Rok 1948

22. W. Pękała, Opis chemicznego stołu laboratoryjnego, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej.

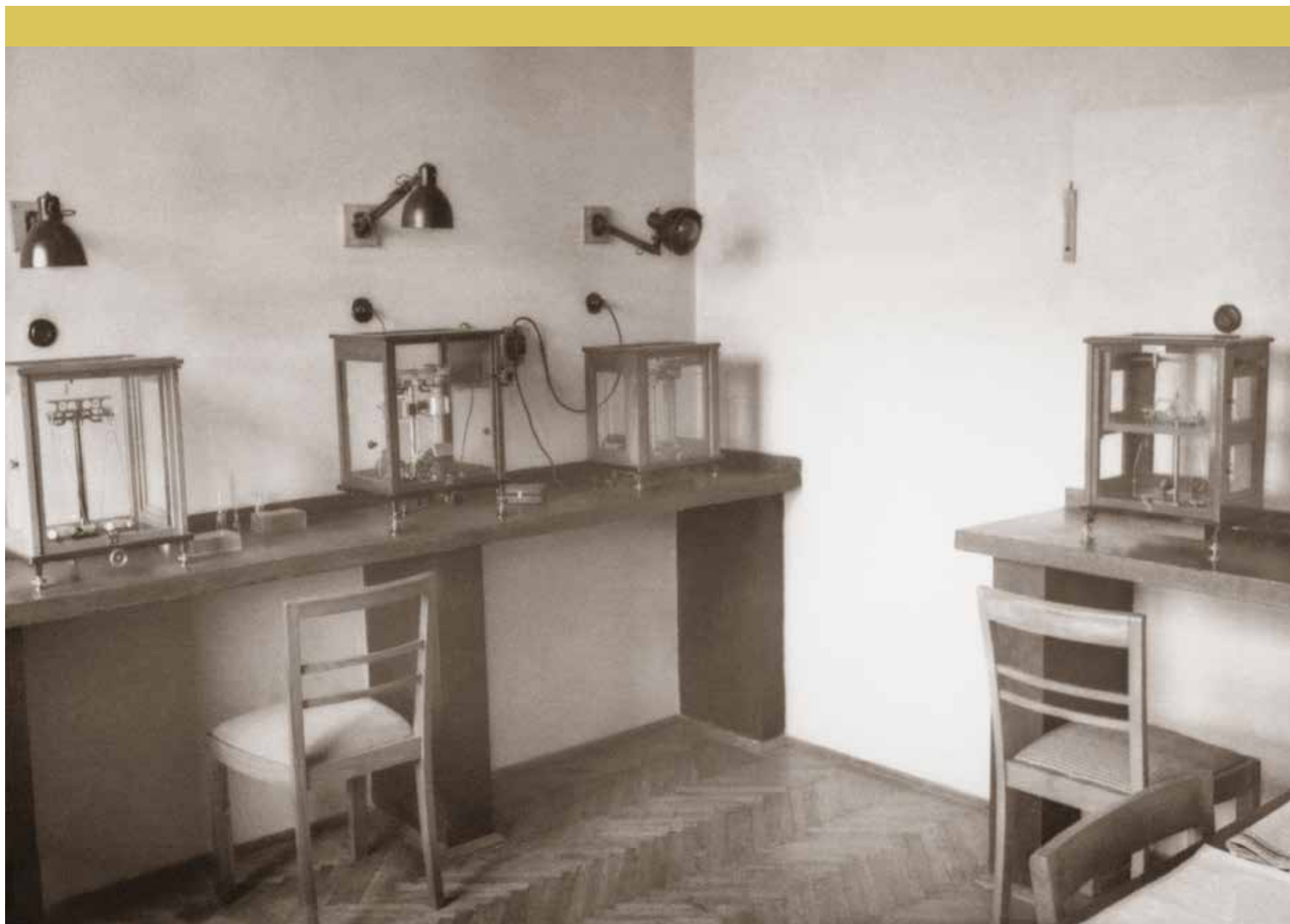
Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Fragment laboratorium Katedry Chemii Organicznej. Rok 1948

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Katedra Chemii Organicznej, laboratorium. Rok 1948

Katedra Chemii Organicznej Wydziału Chemicznego Politechniki Łódzkiej. Laboratorium studenckie. Rok 1948

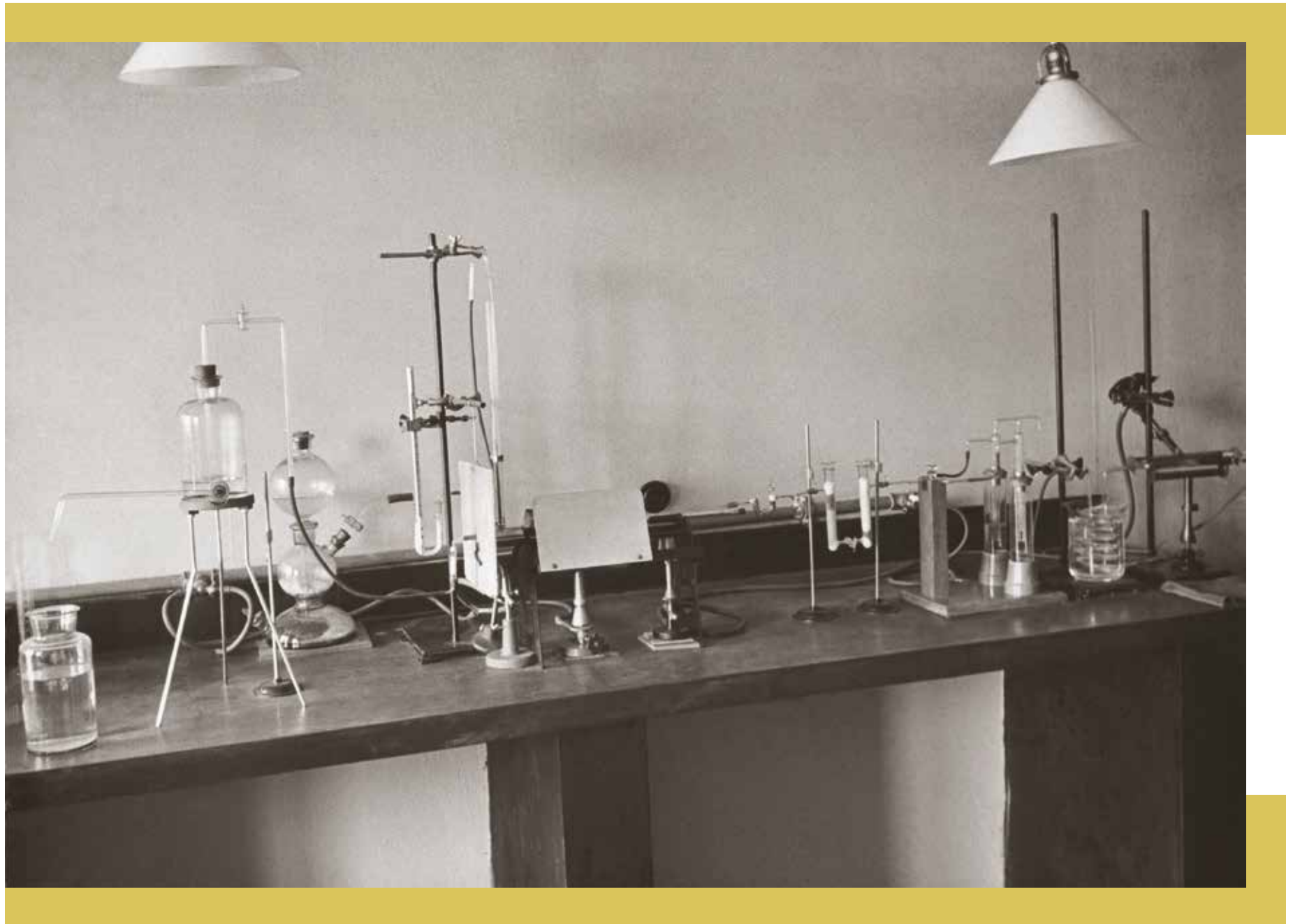
Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Katedra Chemii Organicznej, pokój wagowy. Lata 40. XX wieku

*W chwili swego powstania – pisał Wiktor Chitruk, redaktor jubileuszowej publikacji *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960* – Wydział Chemiczny nie posiadał żadnych pomieszczeń ani wyposażenia. (...) Począwszy od roku 1948 poszczególne Katedry uzyskiwały kolejno pomieszczenia w obecnym Gmachu Chemii, pozwalające na należyte prowadzenie zajęć dydaktycznych i rozpoczęcie badań naukowych.*

(...) Niezwykle ubogi sprzęt laboratoryjny, którym dysponował Wydział w chwili rozpoczęcia zajęć dydaktycznych w pierwszym roku istnienia Politechniki, był ściągnięty z laboratoriów nieczynnych fabryk i remanentów pookupacyjnych; odczynniki były kompletowane dość przypadkowo, książek brakło niemal zupełnie. Aparatura do prac naukowo-badawczych oraz księgozbiory były stopniowo kompletowane w latach następnych w miarę przyznawania kredytów²³.

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Fragment laboratorium Katedry Chemii Ogólnej. Rok 1954

23. W. Chitruk (red.), *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960*, Łódź 1960, s. 166.

Profesor Bohdan Stefanowski w 1964 roku pisał:

(...) na skierowany list do mego znajomego, polonisty P. Drzewieckiego, który w tym czasie był na stanowisku attaché kulturalnego w naszej ambasadzie w Moskwie, z prośbą o pomoc w skompletowaniu naszego księgozbioru naukowego przez współczesne książki techniczne. Po pewnym czasie otrzymałem dwadzieścia kilka ogromnych pakunków, zawierających do dziesięciu tysięcy, wprawdzie używanych, ale nam bardzo potrzebnych książek technicznych w różnych językach, nawet z pieczętami prywatnych właścicieli, wydanych w ciągu ostatnich paru dziesiątków lat.

Wkrótce potem na skutek mego listu do jednego z moich dawnych asystentów, Jerzego Makowskiego, pracującego w Nowym Yorku otrzymałem ogromną skrzynię nowych współczesnych angielsko-amerykańskich książek technicznych oraz kilkadziesiąt przyborników kreślarskich. Był to dar Stowarzyszenia Inżynierów Polaków w NY dla nowo powstającej Politechniki Łódzkiej²⁴.

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Biblioteka
Katedry Chemii Organicznej. Rok 1949

24. B. Stefanowski, *Jak powstawała Politechnika Łódzka 1945-1948*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, 2005, z. 3, s. 16.

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej. Biblioteka Katedry Chemii Organicznej. Rok 1948

Dowiedziawszy się, że w Londynie likwiduje się dział intendencji Korpusu Polskiego, – wspominał profesor Stefanowski – posiadający bardzo bogaty księgozbiór techniczny, głównie z dziedziny chemii i technologii chemicznej zwróciłem się oficjalnie do szefa intendencji generała Masnego, a jednocześnie do dawnych swoich studentów wojskowych w Londynie o przekazanie tej likwidującej się biblioteki do księgozbioru Politechniki Łódzkiej. Po różnych kolejach mej prośby – w końcu otrzymaliśmy znów koło tysiąca nader cennych dzieł, między innymi bardzo potrzebne, a wówczas jedyne w Polsce, wielotomowe wydawnictwo encyklopedii chemii technicznej Ullmana.

Z Instytutu Spawalniczego im. Lincolna w Nowym Yorku otrzymaliśmy skompletowany zespół koło stu książek z dziedziny spawalnictwa z zastrzeżeniem, że nie mogą one być rozdzielone ale na półkach umieszczone jako całość z napisem, że jest to dar Instytutu im. Lincolna.

Nasza interwencja do niektórych fabryk np. Biedermanna, też zasilila naszą bibliotekę w cenne książki specjalistyczne, ale jednocześnie wykupiliśmy, co się dało, z księgarni łódzkich, poznańskich, wrocławskich i krakowskich, a poza tym nie krępowani wówczas żadnymi przepisami kasowymi nabywaliśmy

od przygodnych dostawców analfabetów przynoszone w plecakach i walizkach książki z Zachodu, ze szkół, fabryk i mieszkań prywatnych, po kilka czy parę złotych za tom, bez względu na jego treść i wartość. W ten sposób zakupiliśmy również szereg filmów technicznych i technologicznych z różnych dziedzin produkcji przemysłowej, oczywiście z kamerą filmowa łącznie.

Dzięki tym zabiegom i pomyślnym okolicznościom udało się zebrać około 30.000 woluminów, książek i roczników czasopism naukowych, co stworzyło bodaj jeden z najbogatszych wówczas księgozbiorów technicznych wydawnictw naukowych o współczesnym znaczeniu.

Jednocześnie zaabonowaliśmy czasopisma techniczne polskie, a drogą pośrednią zaprenumerowaliśmy również pewną ilość najbardziej poczytnych pism w językach obcych.

W niezniszczonej części Głównego Gmachu odnaleźliśmy odpowiednie pomieszczenie na księgozbiór, umieszczony na regałach dostępnych dla czytelników na zasadzie tymczasowego katalogu kartkowego, sporządzonego pod kierunkiem inż. Leopolda Biało-brzeskiego jako bibliotekarza i p. Stanisławy Stollowej jako zastępczyni²⁵.

Czytelnia Chemiczna Biblioteki Głównej Politechniki
Łódzkiej. Rok 1952

25. B. Stefanowski, *Jak powstawała Politechnika Łódzka 1945-1948*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, 2005, z. 3, s. 16-17.

Pierwszy Rektor Politechniki Łódzkiej w latach 1945-1948 profesor Bohdan Stefanowski w opracowaniu *Jak powstawała Politechnika Łódzka (kronika przeżyć własnych nieudolnie spisana)* wspominał:

Uzyskawszy sankcję Ministerstwa Oświaty na utworzenie osobnego Wydziału Włókienniczego, (...) przystąpiliśmy do realizacji. (...) po zakończeniu remontu i przeróbki wewnątrz mogliśmy przystąpić do montażu maszyn i uruchomienia szkoleniowej produkcji. Dostarczone maszyny przędzalnicze były wielkimi urządzeniami współczesnymi, stanowiącymi kompletne ciągi od surowca do przędzy. Do działu tkackiego otrzymaliśmy snowarki i kilkanaście krosien, każde do innego rodzaju tkanin, od płótna przez żakardy do krosien dywanowych. Jak było umówione otrzymaliśmy kilka ton bawełny, wełny i lnu. O ile zmontowaniem przędzalni i jej uruchomieniem zajął się prof. Paweł Prindisz, to tkalnię - mgr inż. Józef Grosman, łącznie z opracowaniem tematów zadań dla studentów.

Po szybkim wykończeniu przeróbki i remontu budynków przędzalni i tkalni – sprawnie poszło zmontowanie maszyn przez doskonałych, wypożyczonych przez fabryki monterów, tak, że przed postawionym terminem, już w czerwcu 1946 roku oba te zakłady zostały uruchomione, przedstawiając imponujący widok przędzalni bawełny, chesankowej i zgrzebnej wełny oraz chesanki i przędzalni lnu, wzbudzając wielkie uznanie i wręcz podziw ze strony odwiedzających specjalistów z różnych krajów Europy.

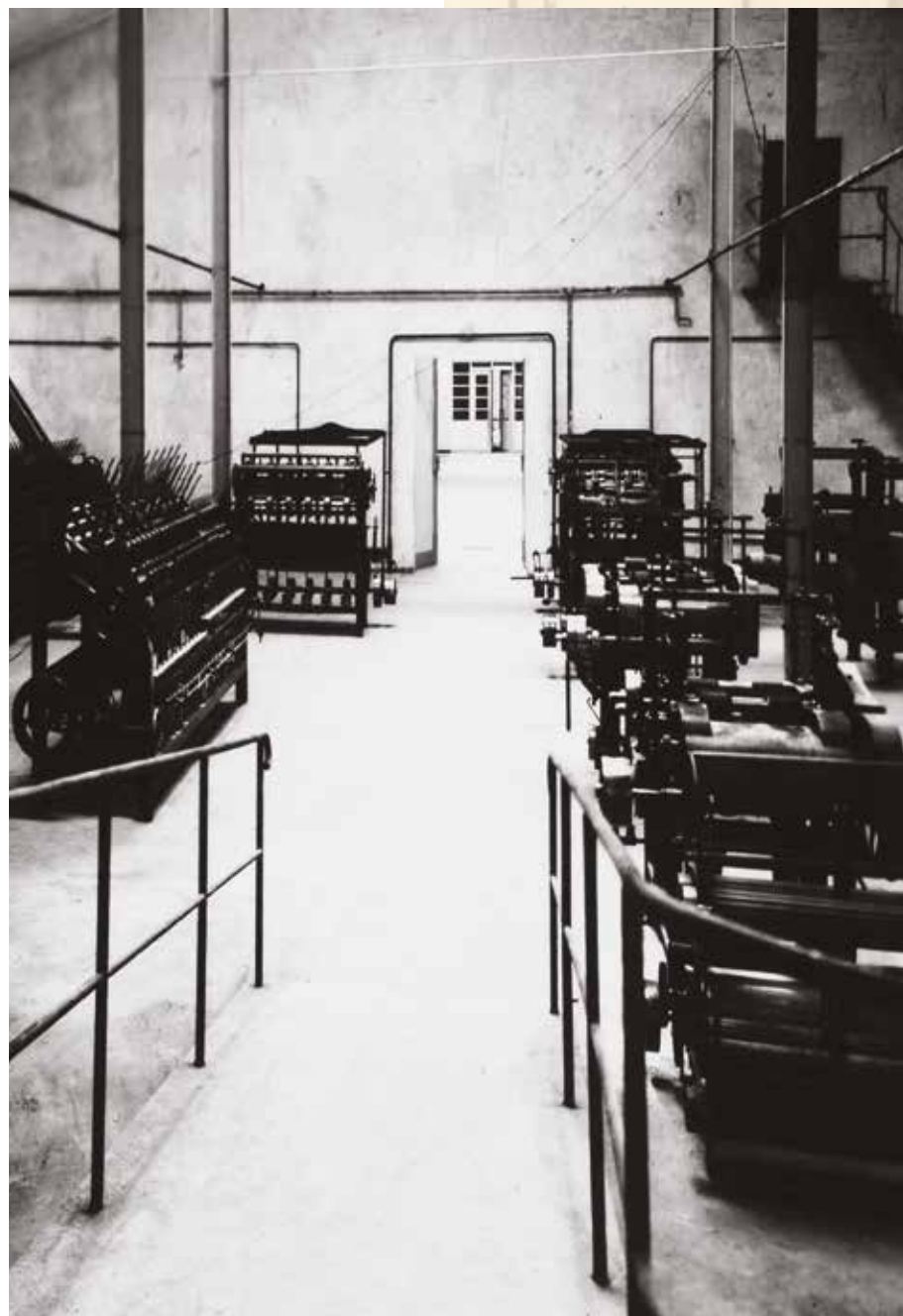
Dzięki prof. Prindiszowi zostały te zakłady wzbogacone przez bardzo nowoczesny sprzęt, nie posiadany nawet w łódzkich zakładach włókienniczych. Mianowicie przedstawiciele światowej sławy fabryk maszyn włókienniczych, które dostarczały przed wojną swoje wyroby do Łodzi, chcąc nawiązać ponowne stosunki, oglądając dział przędzalniczo-tkacki Politechniki i pod wrażeniem tego co zobaczyli, zaofiarowali dostarczenie jako daru najnowocześniejszych swoich maszyn (Pratt – Anglia, Ritter, Saurer – Szwajcaria) dla Uczelni, słusznie przypuszczając, że studenci staną się promotorami i stworzą żywą reklamę dla urządzeń z którymi podczas studiów się zetknęli, ich właściwości poznali i mieć będą wpływ na ich zakup do odnawianych polskich fabryk włókienniczych.

Te urządzenia wybitnie wzbogaciły wyposażenie Zakładów, przyczyniając się do wręcz imponującego ich wyglądu, co zgodnie potwierdzili specjaliści z różnych krajów odwiedzający czynne już pracownie, od zgrzeblarek do gotowych wyrobów tkackich. Umieściliśmy w budynku przędzalni gabinety dla uczących, kreślarnie i audytorium dla studentów tej specjalności i mogliśmy oświadczyć, że nowy wydział pod względem wyposażenia może nie ma sobie równego w Europie (...)²⁶.

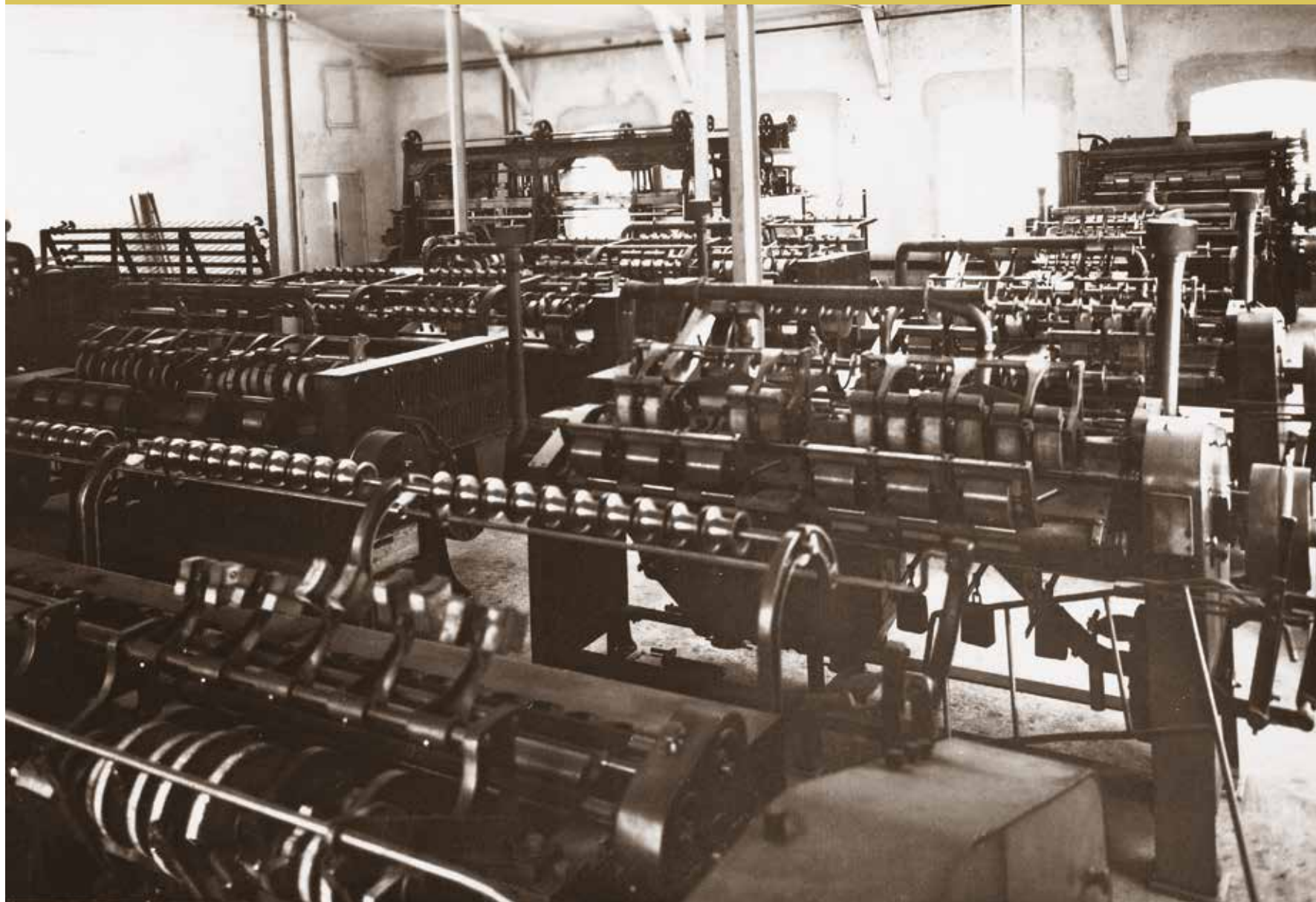
Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej,
pracownia przędzalnictwa mieszcząca się
w nieistniejącym obecnie budynku
przy ulicy Radwańskiej. Koniec lat 40. XX wieku

26. B. Stefanowski, *Jak powstawała Politechnika Łódzka (kronika przeżyć własnych nieudolnie spisana)*, Warszawa 1964, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, sygn. 33/I, s. 29-30.

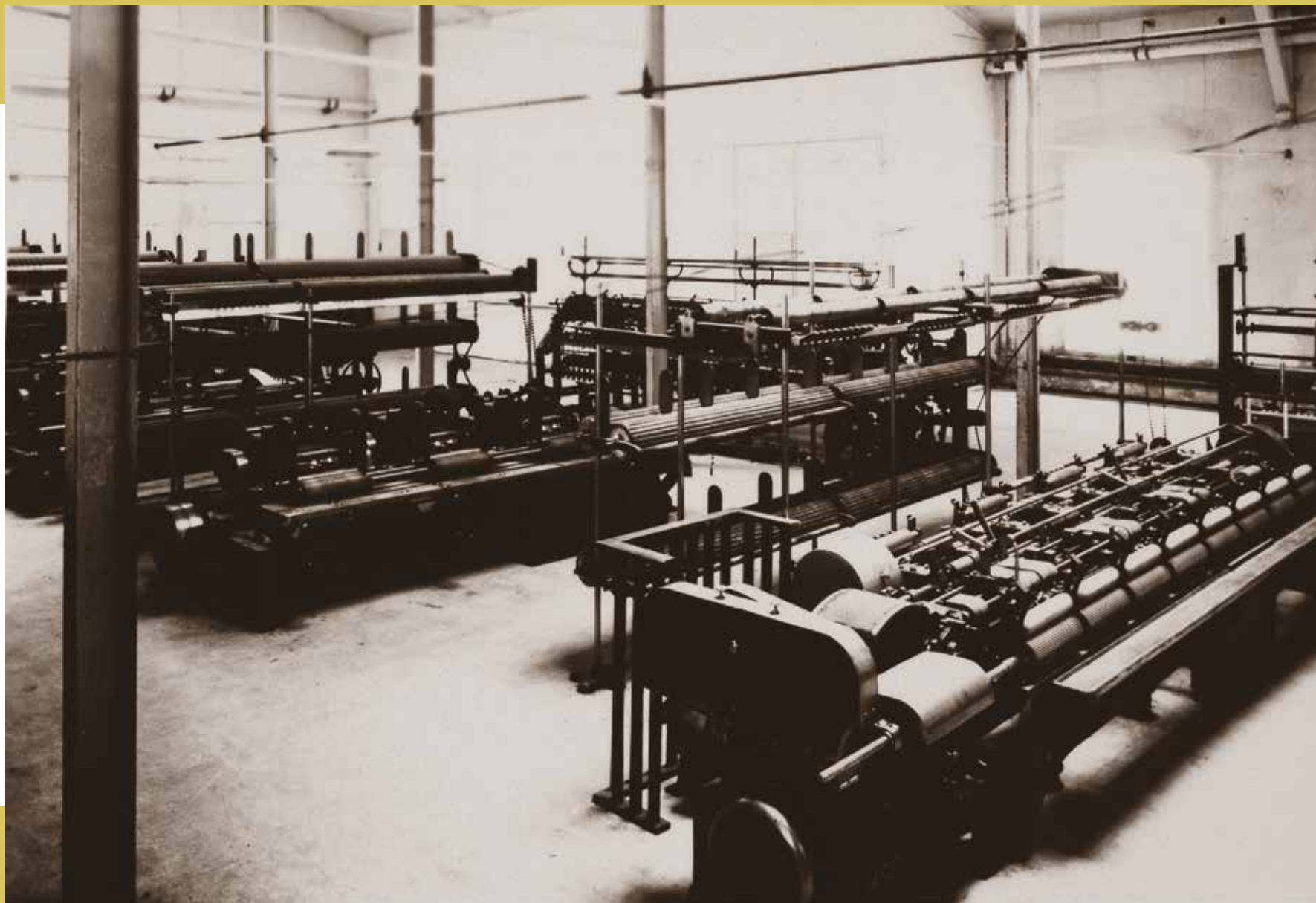

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej.
Pracownia rozciągarek grzebieniowo-wałkujących.
Sala wełny angielskiej. Rok 1948

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej, pracownia przędzalnictwa. Rok 1947

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej. Przędzalnia wełny. Rok 1948

Pracownia tkactwa Wydziału Włókienniczego Politechniki Łódzkiej. Sala wełny francuskiej. Rok 1947

(...) Pracę rozpocząłem dokładnie 15 lutego 1949 roku. – po latach pracy w Uczelni wspominał Tadeusz Przygodzki, który w 1985 roku za udział w konkursie ogłoszonym przez rektora Politechniki Łódzkiej w związku z 40. rocznicą PŁ otrzymał I nagrodę – Zakład Włókien Łykowych był w stadium organizacyjnym. Hala maszyn świeciła pustkami, a gdzieś tam stały tylko szkielety maszyn, które już zaczęto montować. Politechnika w tym czasie borykała się z wieloma trudnościami, brakiem aparatury, maszyn i urządzeń oraz zapotrzebowaniem na młodą kadrę inżynierską. Nic też dziwnego, że zadania postawione przed pracownikami naukowymi i technicznymi były ogromne. Były to pierwsze lata powojenne, nie było gotowych maszyn czy urządzeń, nie było nawet odpowiedniej posadzki w salach, montowało się z różnych części z pozostałych po wojnie maszyn. Brak było energii, brak było odpowiedniego oświetlenia, sala była prawie nie ogrzewana (...) wszędzie zalegały

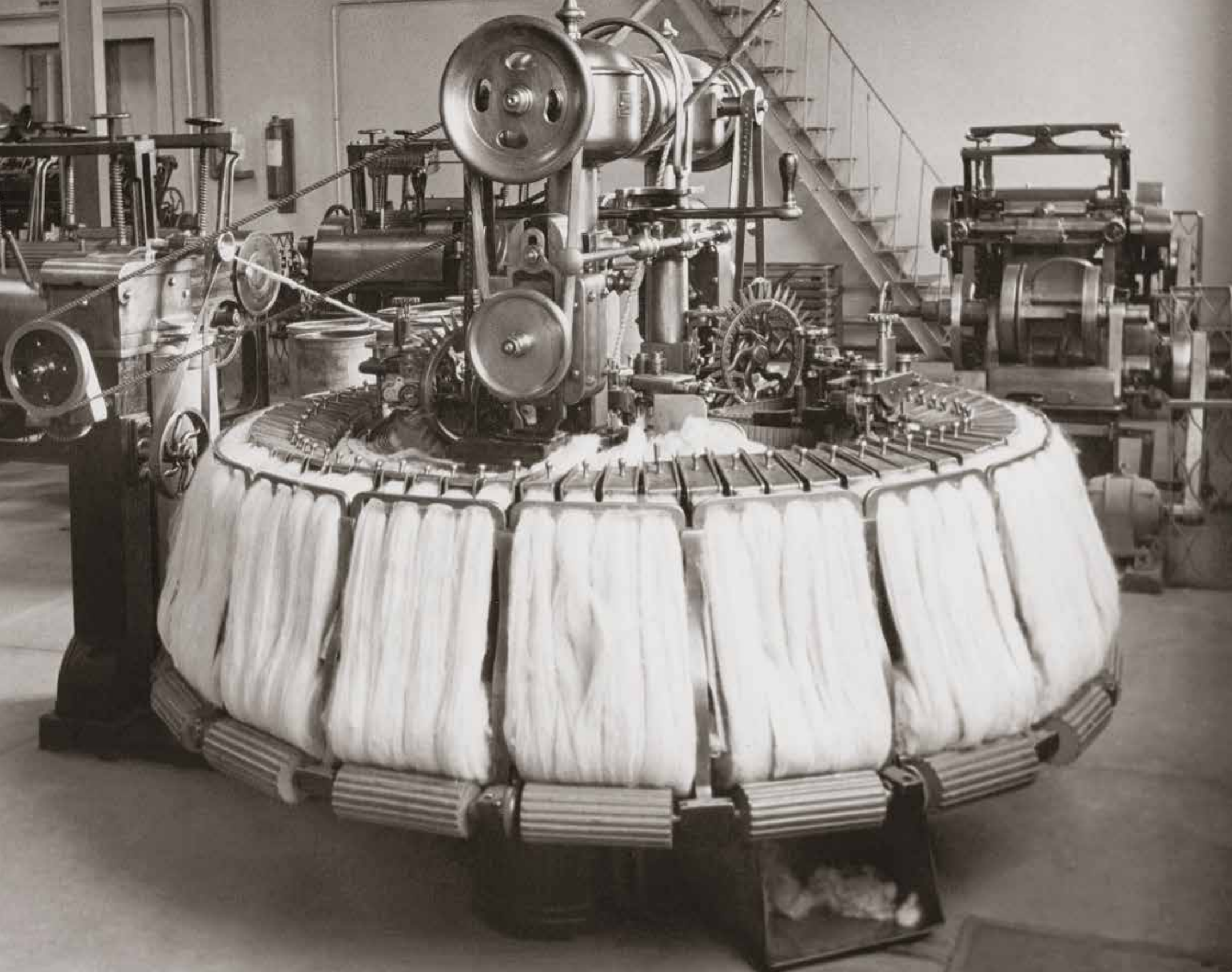
różne części do maszyn do montażu. Maszyny i urządzenia były sprowadzane z całej Polski. (...) Tak też nadszedł wreszcie rok 1956 i powstał Zakład Roszarnictwa w nowo wybudowanym Pawilonie Włókienniczym (...).

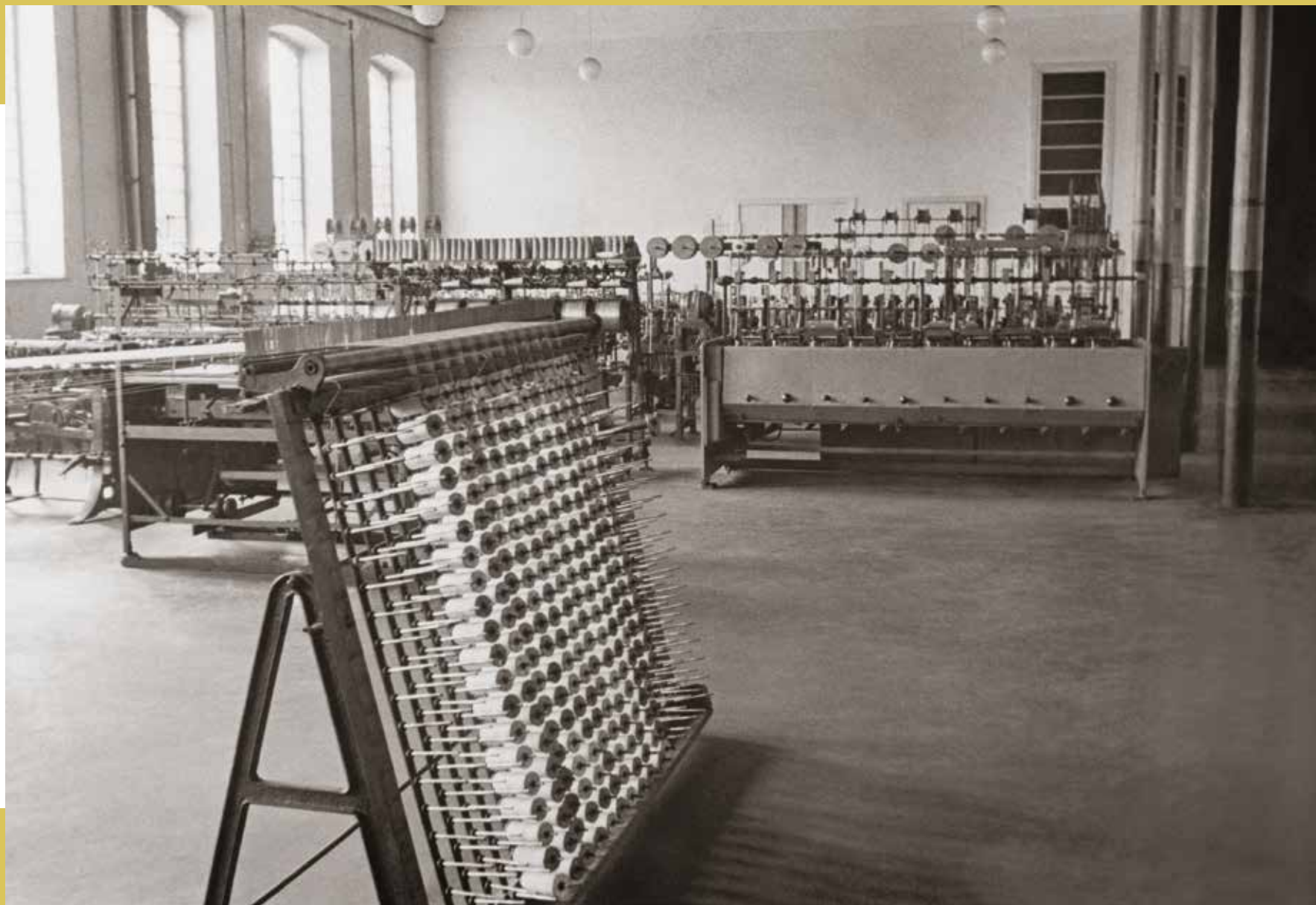
W nowo tworzonego Zakładzie Roszarnictwa znów wszystko trzeba było zaczynać od nowa. Jedyne co miałem to doświadczenie i oczywiście już duży zasób wiadomości z dziedziny obróbki lnu i konopi. Znów jeździłem po Polsce i zwoziłem maszyny i urządzenia z różnych zakładów. Był to okres ponownej gorączkowej pracy w bardzo złych warunkach, gdyż pomieszczenia Zakładu znajdowały się w piwnicach gmachu włókienniczego. W małej piwnicy umieszczono turbinę, pakularkę, trzepaki kołowe, międlarkę. Do tego były wymurowane trzy baseny do moczenia lnu i konopi.(...)

Łódź 1985 r.²⁷

Na pierwszym planie czesarka Nobla. Katedra Przędzalnictwa Wydziału Włókienniczego Politechniki Łódzkiej. Laboratorium Technologiczne Zakładu Przędzalnictwa Wełny. Rok 1952

27. T. Przygodzki, *Moje wspomnienia związane z pracą w Politechnice Łódzkiej*, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej (maszynopis).

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej. Laboratorium w Pawilonie Tkactwa mieszczącym się przy ulicy Żwirki

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej. Pawilon Tkactwa, laboratorium technologiczne. Rok 1952

Witor Chitruk organizator w Politechnice Łódzkiej Działu Wydawnictw Naukowych i Dydaktycznych w opracowaniu *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960* pisał:

W okresie powstania Wydziału Włókienniczego Politechniki Łódzkiej nie było w żadnej z polskich wyższych uczelni kierunków studiów przygotowujących inżynierów-technologów dla przemysłu włókienniczego, który odczuwał ich wielki brak (...). W zasadzie jednak przemysł włókienniczy był prowadzony przez techników, a w dużej mierze nawet samouków o dużym doświadczeniu praktycznym, ale o ograniczonych wiadomościach²⁸. Wydział Włókienniczy rozpoczął swoją działalność od początku roku akad. 1947/48 (...)²⁹.

W początkowym okresie istnienia Wydziału bardzo ważnym zadaniem było stworzenie odpowiednich laboratoriów technologicznych, które mogłyby zapewnić właściwe prowadzenie prac dydaktycznych i naukowych. Laboratoria te zaczęto organizować już w roku 1947. Utworzenie ich należy zawdzięczać przede wszystkim pomocy przemysłu i dużemu nakładowi pracy ówczesnego personelu Politechniki.(...) Dzięki tej pomocy już w latach 1947-48 powstały Zakłady Przędzalnictwa: Bawełny, Wełny oraz Włókien Łykowych.

Powstanie pracowni Zakładów Przędzalnictwa Bawełny i Wełny jest zasługą prof. B. Prindisza (...).

Budowa Zakładu Przędzalnictwa Włókien Łykowych odbywała się pod kierunkiem prof. W. Bratkowskiego (...)³⁰.

Program wykładów prowadzonych przez profesora Władysława Bratkowskiego w roku akademickim 1947/48 na Wydziale Włókienniczym z *Podstaw przędzalnictwa* obejmował:

*Ogólne zasady przędzenia. Jednolitość metody przędzenia ręcznego. Różnorodność metod i wielostopniowość przędzenia maszynowego w zależności od rodzaju przędzy. Krótką historię rozwoju przędzalnictwa. Czyszczenie surowca, przędzenie wstępne i przędzenie właściwe. Numerację przędzy i półproduktów. Właściwości przędzy. Moc przędzy jako pochodną skrętu i struktury włókna. Zależność skrętu od numeru przędzy. Prawo Koechli-
na. Rozciągliwość, wydłużenie, pracę przędzy. Krytyczną granicę skrętu. Długość. Plan przędzenia. Krótki zarys przędzenia: bawełny, wełny, włókien łykowych i jedwabiu naturalnego³¹.*

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej. Pawilon
Przędzalnictwa. Lata 40. XX wieku

28. W. Chitruk (red.), *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960*, Łódź 1960, s. 211-212.

29. Tamże, s. 198.

30. Tamże, s. 207.

31. *Program wykładów i skład osobowy na rok akademicki 1947/48*, Łódź 1947, s. 24.

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej.
Fragment Laboratorium Metrologii Włókienniczej

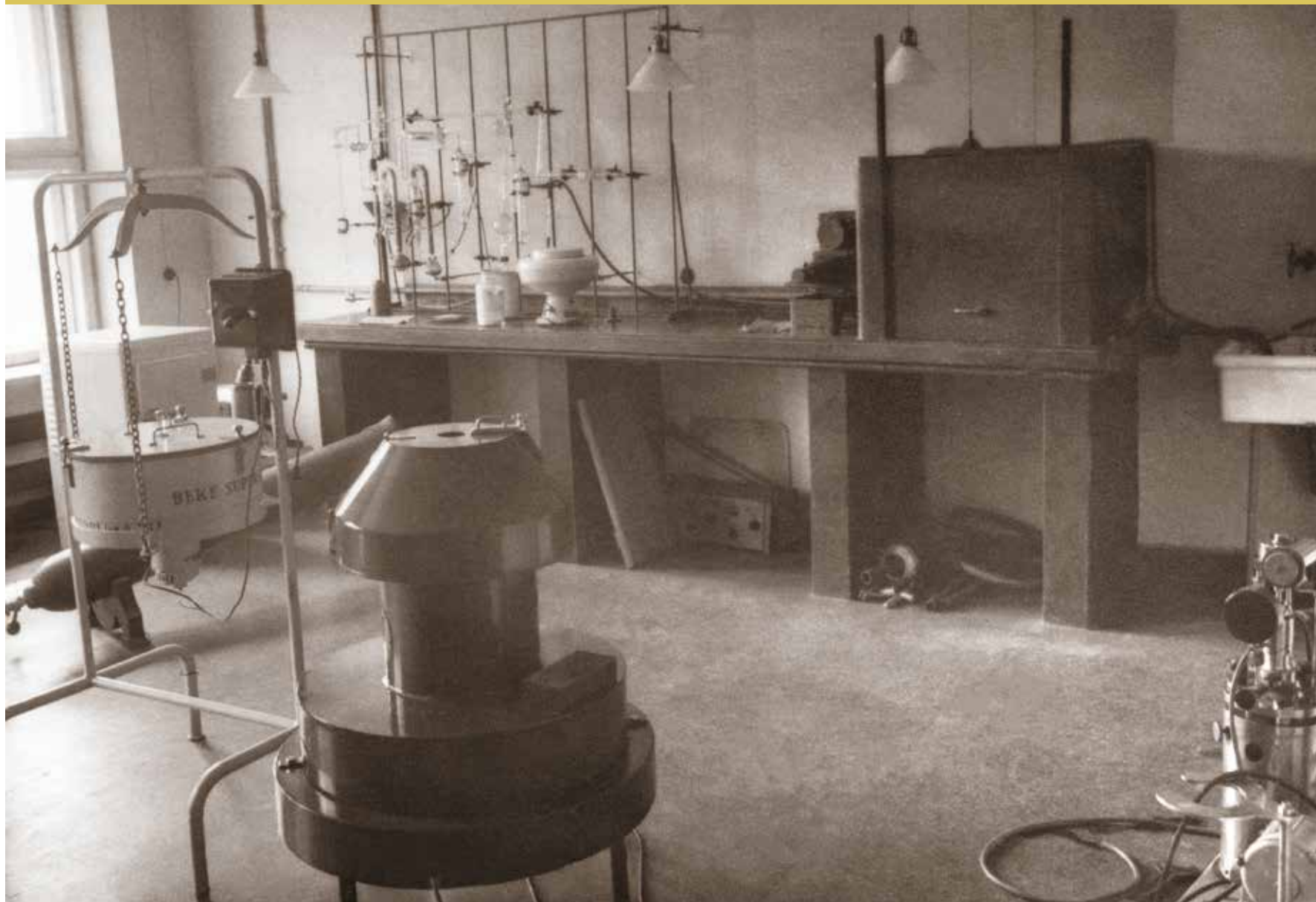
Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej.
Fragment Laboratorium Metrologii Włókienniczej

Katedra Surowców Włókienniczych Naturalnych Wydziału Włókienniczego Politechniki Łódzkiej. Lata 50. XX wieku

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej. Laboratorium Przędzalnictwa

Fragment laboratorium Zakładu Tkactwa Wydziału Włókienniczego Politechniki Łódzkiej

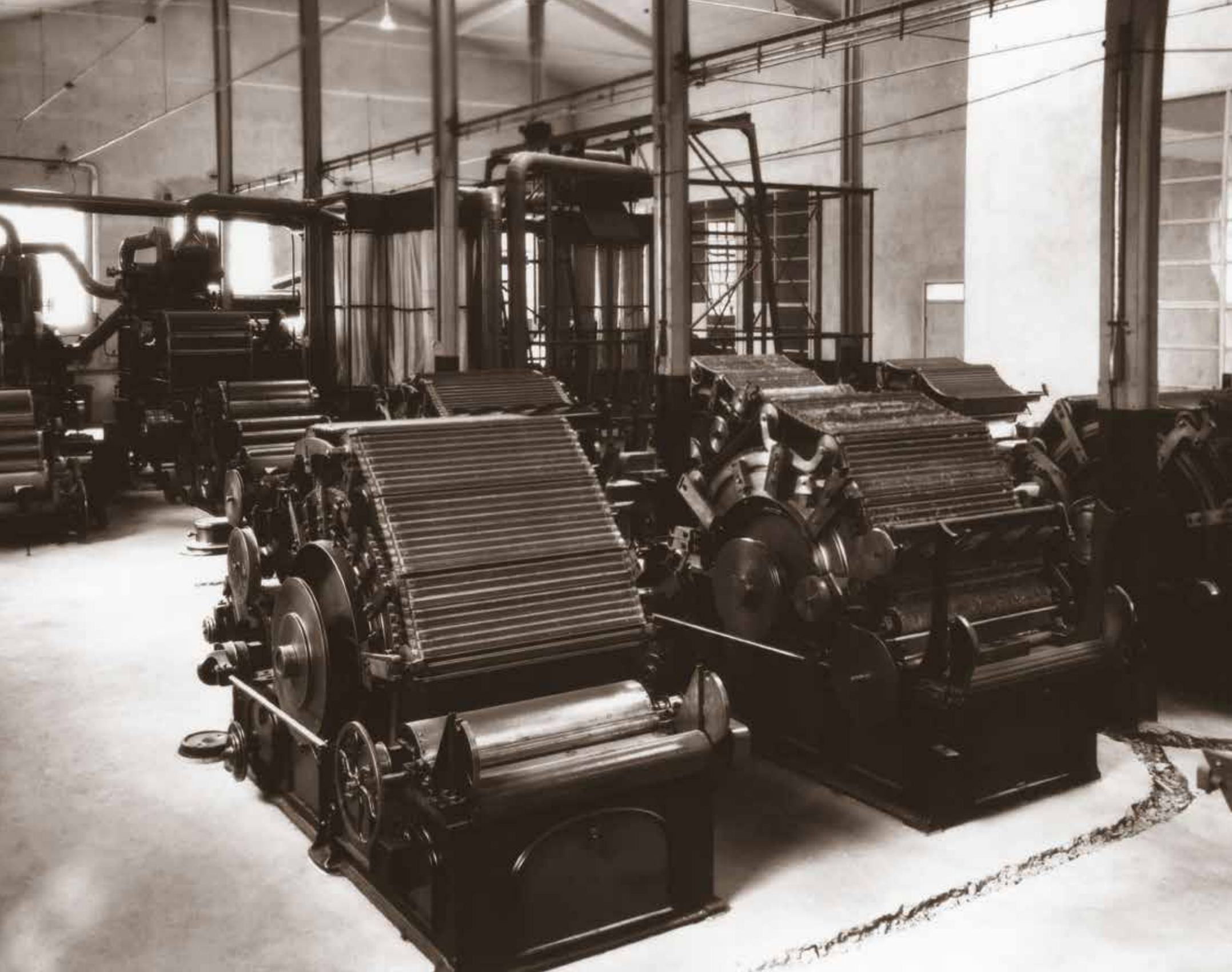
Inżynier Wacław Kalinowski, który od 1946 roku brał udział w pracach remontowo-budowlanych związanych z adaptacją obiektów pofabrycznych na potrzeby Politechniki Łódzkiej wspominał:

Budynek Przędzalni o powierzchni 5500 m² przebudowano z dawnego magazynu pofabrycznego. W części środkowej wybudowano I piętro i trzy przybudówki. W hali od strony wschodniej powstała Katedra Włókien Łykowych prof. Władysława Bratkowskiego. W pozostałych czterech halach powstały:

przędzalnie wełny angielskiej i francuskiej oraz bawełny dla prof. Pawła Prindisza. W części środkowej Audytorium Włókiennicze amfiteatralne (100 miejsc), Katedra Urządzeń Włókienniczych prof. Mieczysława Klimka i Katedra Dziewiarstwa prof. Juliana Hunka³².

Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej.
Pracownia Przędzalnicza, Dział Zgrzeblarek, sala
bawełny. Rok 1947

32. W. Kalinowski, *Moje wspomnienia związane z pracą w Politechnice Łódzkiej*, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, (maszynopis).

Noty o autorach wspomnień

Bolesław Bolanowski (1932-2018) – polski specjalista w dziedzinie aparatów elektrycznych. W latach 1981-1987 dziekan Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej, a w latach 1990-1996 prorektor ds. nauki i rozwoju uczelni. W latach 1990-1994 radny Rady Miejskiej w Łodzi. Autor około 130 publikacji oraz 115 opracowań i ekspertyz dla przemysłu.

Wiktor Chitruk (1902-1974) – specjalista w dziedzinie metaloznawstwa i obróbki metali. Założyciel działu obróbki cieplnej w Katedrze Metaloznawstwa Wydziału Mechanicznego Politechniki Łódzkiej. Organizator Działu Wydawnictw Naukowych i Dydaktycznych Politechniki Łódzkiej, a w latach 1957-1972 redaktor naczelny Redakcji Wydawnictw Naukowych.

Czesław Dąbrowski (1896-1983) – polski specjalista w dziedzinie energetyki. Założyciel i pierwszy kierownik Katedry Elektrowni Ciepłych Politechniki Łódzkiej oraz twórca podstaw specjalizacji naukowej i dydaktycznej *Elektrownie cieplne*. W latach 1953-1956 dziekan Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej.

Wacław Kalinowski (1920-1999) – inżynier budownictwa lądowego. Pracownik Politechniki Łódzkiej w latach 1946-1991, zastępca dyrektora administracyjnego PŁ do spraw technicznych oraz w latach 1984-1991 główny specjalista do spraw rozwoju uczelni. Wieloletni członek Rektorskiej Komisji Historycznej Politechniki Łódzkiej.

Wiesław Kaniewski (1931-2019) – inżynier mechanik, specjalista w zakresie podstaw konstrukcji maszyn, zwłaszcza łożyskowań ślizgowych. W latach 1976-1983 dyrektor Instytutu Konstrukcji Maszyn Politechniki Łódzkiej. Autor 83 publikacji, kilkudziesięciu referatów i 5 patentów. Przewodniczący Rektorskiej Komisji Historycznej Politechniki Łódzkiej w latach 2003-2005.

Bolesław Konorski (1892-1986) – polski inżynier elektrotechnik. Wniósł wielki wkład w organizację procesu dydaktycznego w podstawowych dla elektryków dyscyplinach w Politechnice Łódzkiej. Rektor Politechniki Łódzkiej w latach 1952-1953. W 1955 roku uogólnił prawo Coulomba. Członek Rady Naukowej Instytutu Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk, Łódzkiego Towarzystwa Naukowego oraz współzałożyciel Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej.

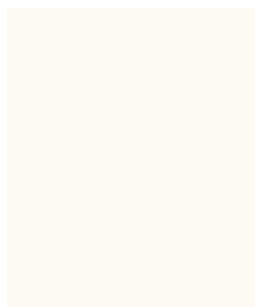
Marian Mieszkowski (1913-2007) – inżynier specjalizujący się w pomiarach cieplnych, wykładowca akademicki, autor licznych opracowań naukowych i artykułów. Inicjator i pionier konstrukcji urządzeń pomiarowych mocy silnika w Polsce. Honorowy członek Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Mechaników Polskich (SIMP). Inicjator powstania i współorganizator Muzeum oraz *Księgi Pamięci Osób Zasłużonych dla Politechniki Łódzkiej*. Przewodniczący Komitetu Budowy Pomnika pierwszego rektora prof. Bohdana Stefanowskiego.

Władysław Pękała (ur. 1927) – specjalista w zakresie chemicznej obróbki włókna. W latach 1970-1992 zastępca do spraw naukowych dyrektora Międzyresortowego Instytutu Techniki Radiacyjnej Politechniki Łódzkiej. W latach 1967-1995 kierownik Zespołu Chemii Radiacyjnej Polimerów. Autor i współautor 200 prac oryginalnych, 3 książek, 50 prac badawczych oraz licznych ekspertyz dla przemysłu. W latach 2005-2008 przewodniczący Rektorskiej Komisji Historycznej Politechniki Łódzkiej.

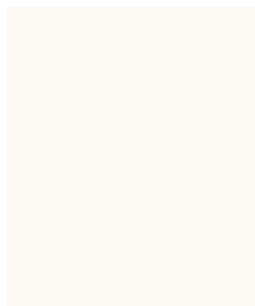
Ryszard Przybylski (1925-2018) – polski inżynier, specjalista w dziedzinie turbin parowych i silników turbospalinowych. W latach 1975-1977 dziekan Wydziału Mechanicznego Politechniki Łódzkiej. W latach 1956-1994 redaktor czasopisma naukowego *Ciepłne Maszyny Przepływowe*. Współautor 6 książek, autor i współautor ponad 50 publikacji, 3 filmów dydaktycznych, 5 patentów i kilkudziesięciu prac dla przemysłu.

Tadeusz Przygodzki (ur. 1925) – w latach 1949-1981 pracownik Katedry Przędzalnictwa Włókien Łykowych Politechniki Łódzkiej, zatrudniony na stanowiskach: pomocnika ślusarza, laboranta, robotnika wykwalifikowanego i mistrza. W 1983 roku odznaczony Odznaką Zasłużony dla Politechniki Łódzkiej.

Bohdan Stefanowski (1883-1976) – wybitny polski inżynier mechanik w dziedzinie termodynamiki. Profesor trzech Politechnik: Lwowskiej, Warszawskiej i Łódzkiej. Twórca i pierwszy rektor Politechniki Łódzkiej w latach 1945-1948 oraz kierownik Katedry Techniki Ciepłej Wydziału Mechanicznego Politechniki Łódzkiej. Członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk oraz organizator Komitetu Budowy Maszyn i Zakładu Termodynamiki PAN. Autor kilkudziesięciu monografii i podręczników akademickich oraz wielu artykułów z dziedziny termodynamiki, gospodarki cieplnej oraz chłodnictwa.

Bogumił Wilkoszewski (1888-1971) – inżynier chemik, pracownik naukowy Politechniki Łódzkiej od 1945 roku. Jeden z najbliższych współpracowników rektora Stefanowskiego. W latach 1938-1939 naczelnik Wydziału Oświaty i Kultury Zarządu Miejskiego w Łodzi. W 1945 roku w Wydziale Oświaty Zarządu Miejskiego w Łodzi kierował Referatem do spraw związanych z organizacją szkół wyższych. W latach 1952-1953 kierownik Katedry Chemii Ogólnej Wydziału Chemicznego Politechniki Łódzkiej.

Bibliografia

- Baranowski K., *Geneza Politechniki Łódzkiej*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, z. 6, 2007, s. 1-64.
- Bolanowski B., *Budujemy Zwarciownię!*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, z. 13, 2011, s. 35-46.
- Chitruk W. (red.), *Piętnaście lat Politechniki Łódzkiej 1945-1960*, Łódź: Politechnika Łódzka, 1960.
- Chojnacka E., Piotrowski Z., Przybylski R. (red.), *Profesorowie Politechniki Łódzkiej*, Łódź: Politechnika Łódzka, 2006.
- Dąbrowski C., Konorski B., *Rozwój i osiągnięcia Wydziału Elektrycznego Politechniki Łódzkiej w dwudziestoleciu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej”, nr 71, Elektryka, z. 16, 1965, s. 55-98.
- Kaniewski W., *Hej, użyjmy żywota*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, z. 9, 2009, s. 13-23.
- Kaniewski W., *Inżynier Wacław Kalinowski 1920-1999*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, z. 13, 2011, s. 7-9.
- Marian Mieszkowski – całe życie z politechniką*, opr. K. Popiel, M. Wilbik „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, z. 19, 2019.
- Program wykładów i skład osobowy na rok akademicki 1947/48*, Łódź: Politechnika Łódzka, 1947.
- Przybylski R. (red.), *Politechnika Łódzka 1945-1995*, Łódź: Politechnika Łódzka, 1995.
- Przybylski R., *Bycie studentem to nobilitacja – o młodości i nauce w Politechnice Łódzkiej opowiada docent Ryszard Przybylski*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, z. 9, 2009, s. 35-43.
- Ruciński J., *40 lat Politechniki Łódzkiej*, Łódź: Politechnika Łódzka, 1986.
- Stefanowski B., *Jak powstawała Politechnika Łódzka 1945-1948*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej”, z. 3, 2005, s. 1-43.
- Stefanowski B., *Politechnika Łódzka*, „Przegląd Mechaniczny”, R. VI z. 4-5, 1947, s. 6.

Materiały źródłowe:

- Kalinowski W., *Moje wspomnienia związane z pracą w Politechnice Łódzkiej*, (maszynopis), Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej.
- Mieszkowski M., *Referat napisany z okazji 10. rocznicy wyzwolenia Łodzi*, (maszynopis), Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej.
- Pękala W., *Opis chemicznego stołu laboratoryjnego* (maszynopis), Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej.
- Przygodzki T., *Moje wspomnienia związane z pracą w Politechnice Łódzkiej*, (maszynopis), Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej.

Stefanowski B., *Jak powstawała Politechnika Łódzka 1945-1948 (kronika przeżyć własnych nieudolnie spisana)*, Warszawa 1964, (maszynopis). Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, sygn. 33/I.

Wilkoszewski B., *Przyczynek do historii powołania Politechniki Łódzkiej, jej organizacji i rozwoju w pierwszych trzech latach istnienia 1945-1948*, (maszynopis), Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej, sygn. 71/I.

Wspomnienia Bolesława Bolanowskiego, materiały przekazane przez profesora Zdzisława Tarocińskiego, Materiały archiwalne Muzeum Politechniki Łódzkiej.

ISBN 978-83-66287-42-6